Бүхы оронуудай пролетаринар, нэгэдэгты!

БУРЯАД ҮНЭН

СОВЕТСКЭ СОЮЗАЙ КОММУНИС ПАРТИИН БУРЯАДАЙ ОБКОМОЙ,
ЯАДАЙ АССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ, МИНИСТРНҮҮДЭЙ СОВЕДЭЙ ОРГАН

1921 оной ... 21-hээ гарана. | № 73 (18396) | 1990 оной мартын 29, четверг | Сэн 3 мүн.

шэнэ Уставай проект КПСС-эй ЦК-гай рэ зүбшэн хэлсэгдээ, гол түлэб hай- н уншагшадта мэдээжэ. КПСС-эй ЦК- эй даалгабаряар, тэндэ болоhон үгэ буляалдалгын дүнгүүдтэй зохилдуулан, Редакционно комисси болон ЦК-гай Политбюро тэрэнние үшөө заhаад, КПСС-эй ЦК-гай гэшүүдтэ, мүн тэрэшэлэн республиканска, хизаарай болон областной партийна комитедүүдэй секретарьнуудта эльгээhэн байна. Тэдээнhээ абтаhан ажаглалтанууд хараада абтаа. Тиигэжэ КПСС-эй Уставай проект бүгэдэ ниитын зүбшэн хэлсэхын тула толилогдоно.

ПРОЕКТ

ЕТСКЭ СОЮЗАЙ КОММУНИС ПАРТИИН

УСТАВ

юзай Коммунис ее хүтэлбэрил- олитическэ эмхи, ской-коммунист- дуранай нэгэдэл Энгельсэй, Ле- ртаалые зохёохы ндэ үндэhэлэн, унис байгуулал- о эхи абан, тэрэ эрхы ёhото, де- социализм бай-'туулгые, интернационализм, ниитэ хүн түрэлтэнэй hан баялигуудые батадхалгые өөрынгөө уг зорилго болгон табина. КПСС хүдэлмэришэн ангиин, бүхы ажалшадай социалис‹хараа шэлэлгэдэ түшэглэдэг, арадай аша туhануудые элирхэйлдэг ба хамгаалдаг, өөрынгөө политическэ платформо дээрэ олонациональна совет ниитэ нэгэдүүлгые хүсэдэг юм.

I.

[К]ПСС-эй ГЭШҮҮН БАЙЛГА

гүйсэhэн, партиин болон Уставые мэ- инэгэ организа- гэшүүнэй түл- үндэг СССР-эй тан КПСС-эй гэ- болохо.

бүхы гэшүүд ад- зэй. Тэдэ иимэ ин дотоодын ба тикын, парти до- далай асуудал- сүлөөтэйгөөр шиидхэбэри- абалгада ха- шатын партий- hунгаха ба hун- хүдэлмэрие е партийна ор- тушаалhаань ямаршье комму- мэдүүлгэ ахалнуудтайгаар шатада хан- hандалгын юу абаха, тэ- ябуулга гү, али асуудалай зүб- партийна органой хабаадаха.

үн байлга ямар- коммунистда ээй зохэтэнэй сүлөөнүүдые хи- СССР-эй Консти- ер ба социалис зүришэдэггүй- улгаяа эрхилдэг дэй ба хүдэлөө- мэридэ тэрэ ха- КПСС-эй гэ- политическэ парти- ёhогүй.

гэшүүн общество түрүү хараа бо- түлөө тэмсэхэ, ическэ хараа шу- коллективүүдтэ ной дунда, гүрэ- нь, ниитын эм- хэлбэришэгүйгөөр партийна шиидхэ- дүүргэхэ, комму- дол хамгаалха ба лхэ, хуули бо- гурим журамай хэлбэришэгүй- талаар жэшээ ха- тай.

эй гэшүүндэ абал- р, демократиин дэсэлгын оршон ргэдэдэг. Пар- организаци өөрын- суглаан дээрэ КПСС- абаха тухай шиид- гдаг. Суглаанай сэй хүсэтэй юм. нэгэн адли пар- байдаг, партиин бүридхэлдэ абалгын КПСС-эй ЦК тогтоо-

бага бэшэ партийна стажтай КПСС-эй гэшүүндэ, парти дотор удаан сагта эдэбхитэйгээр тэрэнэй хүдэлhые хараадаа абан, партиин райкомоор, горкомоор баталагдадаг партийна эхин организациин шиидхэбэреэр «КПСС-эй ветеран» гэhэн хүндэтэ нэрэ зэргэ олгогдодог.

5. Партиин нэрэ бузарлаhан, тэрэнэй Уставай эрилтэнүүдтэй эбсэшэгүй ябадалайнгаа түлөө КПСС-эй зэргэhээ партиин гэшүүние гаргаха тухай партийна эхин организациин гү, али дээдэ тээнь байhан партийна органой шиидхэбэреэр КПСС-эй гэшүүн байлга болюулагдадаг. Уголовно гэмтэ ябадал гаргалгада зэмэтэй гэжэ сүүдээр мэдэрэгдэhэн партиин гэшүүн приговорой хуулита хүсэндөө ороhоной hүүлээр КПСС-hээ гаргагдаха ёhотой.

Партиин гэшүүн байлга КПСС-hээ hайн дураараа гараха тухай партиин гэшүүнэй мэдүүлгээр болюулагдажа болохо. Энэ мэдүүлгэнь партийна эхин организацяар хаража үзэгдэдэг.

КПСС-эй гэшүүндэ ороходо ба партиhаа гаргахада, хэрбээ тэрэнэй түлөө суглаанда хабаадагшадай гурбанай хоёр хубиhаа бага бэшынь, тиигэбэшье тус организациин бүридэлдэ байгшадай хахадhаа олонойнь дуугаа үгөө hаа, шиидхэбэри үнэнтэ гэжэ тоологдодог.

Партийна hунгагдамал органой бүридэлдэ ородог КПСС-эй гэшүүние партиhаа гаргаха тухай асуудал тэрэнэй бүридэлдэ байдаг партийна эхин организацида гү, али тэрэнние энэ органдо дурадхаhан организацида хаража үзэгдэдэг. Эхин организациин hанал бодол хараадаа абажа, тэрэнэй түлөөлэгшын хабаадалгатайгаар энэ асуудал hунгагдамал органой пленум дээрэ заседанида хабаадагшадай гурбанай хоёр хубиинь болон тэрэнэй гэшүүдэй хахадhаа олонойнь дуугаар шиидхэгдэдэг юм.

Жэлэй туршада, харин оршон байдалай хубилаад байхада, ямаршье сагта партиин хиналта-шалгалтын органуудта гомдол бариха эрхэ партиhаа гаргагдагшадта үгтэдэг байха. Тэрэнэй ороhон үдэрhөө хойшо хоёр hараhаа хойшо бэшэ болзорто гомдол хаража үзэгдэхэ ёhотой.

Партийна журам ба абари зан хазагайруулhанай түлөө партиин гэшүүдтэ нүхэдэй шүүмжэлэлэй, зэмэ соносхолгын гү, али донгодолгын түхэлтэй партийна хүмүүжүүлгын ба нүлөөлгын хэмжээнүүд хэрэглэгдэжэ болохо.

II.

[ПА]РТИ ДОТОРОЙ ДЕМОКРАТИ

үзэл бодолой нэгэн ба партийна нүхэсэ- ер, партийна оло- гаг, парти доторой дэй бүхы талын ушар ёhо мэдэхэ ба коммунистнуудай тааруулан тэнсүү- ыгоо хүтэлбэрил- нуудай үндэhөөр ажал ябуулдаг.

доторо олон ондоо hа- арга сүлөө, элдэб бодол болон плат- ые жэшээлэн харал- шүүмжэлэл ба мжэлэлгэ хангаг- Аляараа организа- КПСС-эй хэм- партиин болон оро-ной ажабайдалай тон шухала асуудалнуудаар үгэ буляалдаан ба референдумүүд үнгэргэгдэжэ, харин тэдэнэй дүнгүүдээр зохихо шиидхэбэринүүд абтажа болохо.

7. Партийна организацинууд өөрынгөө дотоодын ажабайдал ба ажал ябуулга эрхилэлгэдэ бээ даанхай байдаг. Хэрбээ тэдэнэй КПСС-эй программна уг зорилгонуудта ба Уставай нормонуудта зүришэдэггүй байгаа hаань, тэдэнэй шиидхэбэринүүд, хубиин хэрэгээр абтаhан шиидхэбэринүүдhээ бэшэниинь, дээдэ тээнь байhан органуудаар болюулагдажа болохогүй.

8. Партийна организацинуудай болон комитедүүдэй хүдэлмэри демократическа онол аргануудаар бэелүүлэгдэдэг, үндэhэ баримтагүй бодол ба нэгэ хүнэй засаг буруушаадаг, хамтын шиидхэбэриин үндэhөөр байгуулагдадаг юм. Шиидхэбэринүүдые зохёон найруулха ба баталан абаха үедэ хамтын шиидхэбэри хадаа тэдэнние бэелүүлгын хойноhоо коммунистнуудай хубиин харюусалгатай тааралдуулагдадаг байха юм.

Партийна органууд хүдэлмэриингөө гол шэглэлнүүдээр саг үргэлжын комиссинуудые эмхидхэдэг, мүн тэрэшэлэн саг зуурын комиссинууд болон хүдэлмэриин бүлэгүүдые байгуулдаг, өөрынгөө ажал ябуулгада штатнабэшэ гуримаар коммунистнууд болон бусад эрхэтэдые хабаадуулха ондоо арга түхэлнүүдые хэрэглэдэг.

9. Организацинууд, партиин хүтэлбэрилхы органууд болон тэдэнэй аппарат олондо мэдэсэлгын оршон байдалда хүдэлдэг, партийна шиидхэбэринүүдтэй зохилдуулан, партийна суглаануудай, конференцинүүдэй, съезднүүдэй, комитедүүдэй ба бюрогой заседанинуудай нэмэл байлга, тэдээндэ партийна хэблэлэй хабаадалга хангадаг, олондо мэдээсэл тараадаг хэрэгсэлнүүдээр болон бусад аргануудаар өөрынгөө ажал ябуулга тухай коммунистнуудта, партийнабэшэ хүнүүдтэ саг үргэлжэ мэдээсэдэг байха. Коммунист өөрынгөө партийна эхин организациин бюрогой гү, али парткомой заседанинуудта хабаадаха эрхэтэй. Партийна hунгагдамал органой гэшүүд тэдээндэ мэдэлтэй органуудай, партийна комитедэй бюрое оруулалсан, заседанинуудта өөрынгөө дураар орохо аргатай, мүн тэрэшэлэн парткомой ба тэрэнэй аппарадай мэдэлдэ байhан документнүүдые хэрэглэхэ эрхэтэй юм.

10. Парти доторхи хүтэлбэрилхы бүхы органууд hунгагдамал байдаг. Тэдэ олон кандидатурануудые үргэнөөр зүбшэhэнэй, коммунистнуудай hанамжа эгээл ехээр хараадаа абан, гол түлэб олоной дундаhаа шэлэлгын үндэhөөр, нюусаар дуугаа үгэлгын гуримаар hунгагдадаг юм.

hунгалтын үедэ партиин гэшүүд хизаарлалтагүйгөөр кандидатурануудые, тэрэ тоодо өөрынгөөшье, кандидатура дэбжүүлхэ эрхэтэй байдаг. Кандидатура бүхэнөөр амяраа дуугаа үгэлгэ үнгэргэгдэдэг. Бусад кандидадуудта ороходоо, эгээл олон дуу абаhан, гэбэшье суглаанда хабаадаhан КПСС-эй гэшүүдэй, конференциин, съездын делегадуудай, партийна комитедэй гү, али ондоо hунгагдамал органой гэшүүдэй хахадhаа ехэнхиинь дуу абаhан кандидадууд hунгагдаhанда тоологдодог.

Делегадуудые дэбжүүлхэ ба hунгахадаа, коммунистнууд дээдэ тээнь байhан партийна органуудай бүридэлдэ орохо кандидатурануудай талаар дурадхалнуудые оруулдаг. Эдэ органуудые бүридүүлдэг конференци, съезд тэдэнние хаража үзэдэг юм.

Районно, городской болон окружной (район боложо хубаарилагдадаггүй) партийна конференцинүүдэй делегадууд эхин организацинуудта hунгагдадаг. Городской, окружной (район боложо хубаарилагдадаг), областной, хизаарай конференцинүүдэй, союзна республиканууд ай компартинуудай съезднүүдэй, КПСС-эй съездын делегадуудые hунгалга партийна эхин организацинуудай уялгата ёhоор кандидатурануудые дэбжүүлгээр, ехэнхи ушарта, коммунистнуудай олон дуугаа үгэлгөөр үнгэргэгдэдэг байха. Тус нютагай коммунистнуудай хахадhаа ехэнхиин хэлэhэн дурадхалнуудай үндэhөөр сохихо партийна комитет hунгалтын гурим тодорхойлдог. Энэ зорилгоор референдум гү, али асуулта үнгэргэжэ болохо.

11. Райкомhоо эхилээд, дээшээ партида hунгагдадаг бүхы хүнүүд энэл тушаалда хоёрhоо дээшэ бэшэ болзорто удаа дараалан hунгагдадаг. Тэдэнэй этигэмжэ түлөөлэлгэнүүдэй болзорой дүүрэхэhээ урид организациин гэшүүдэй гурбанай нэгэ хубиин эрилтээр, үгышье hаа hунгагдадаг зурганай зарим гү, али бүхы гэшүүдэй hайн дураараа тушаалhаа бууха тухай мэдүүлгээр партиин hунгагдадаг органуудай бүридэл шэнэлэгдэхэ гү, али сүм шэнээр hунгагдаха аргатай.

Партиин райкомуудай, горкомуудай, окружкомуудай, обкомуудай, крайкомуудай, союзна республиканууд ай Компартинуудай ЦК-нуудай нэгэдэхи секретарьнар, КПСС-эй Түрүүлэгшэ ба тэрэнэй орлогшонор зохихо конференцинүүд болон съезднүүд дээрэ hунгагдадаг. Дуугаа үгэлгын бюллетеньдэ ямаршье тоотой кандидатуранууд оруулагдадаг. Тиихэдээ саашадаа эдэ тушаалта хүнүүдые болзорhоонь урид шэнээр hунгаха гурим тогтоогдодог.

12. Партийна комитедүүд өөhэдынгөө партийна организацинууд болон дээдэ тээнь байhан органуудай үмэнэ тоосодог. Партийна комитедүүдэй бюро жэл бүри пленумүүд дээрэ, харин парткомууд болон партийна бюронууд эхин ба цеховэ партийна организацинуудай суглаанууд дээрэ тоосодог. Тэрэнние hунгаhан гү, али дурадхаhан партийна организацинуудай урда өөрынгөө хүдэлмэри тухай партиин hунгагдадаг органой гэшүүн бүхэн тоосодог.

13. Шиидхэбэринүүдые баталан абахадаа, партийна организацинууд болон комитедүүд бүхы хараа бодолнуудые хаража үзэхэ уялгатай. Үсөөнхид өөрынгөө хараа бодолые аршалан хамгаалха, протоколнууд соо онсо hанамжаяа тэмдэглүүлхэ, өөрынгөө организацида арсалдаата асуудалнуудые дахинаа хаража үзэхэ эрилтэ табиха гү, али дээдэ тээнь байhан органуудай урда тэдэнние табиха эрхэтэй. Гэхэтэй хамта олонхиин баталан абаhан шиидхэбэри бултанда уялгата юм.

Партийна комитедүүдэй гүйсэдхэхэ органуудта (президиум, бюро) арсалдаанай гараhан ушарта шиидхэбэриин проект дахинаа зүбшэн хэлсэлгэдэ табигдадаг, гурбанай хоёр хубиhаа бага бэшэ олонойнь дуугаар баталан абтадаг.

Партийна органуудай шиидхэбэринүүд доодо тээнь байhан организацинуудта уялгата юм. Эдэ шиидхэбэринүүдэй хүсэнь болюулангүй, hүүлшынхинь тэдэнние арсаха, дээдэ тээнь байhан партийна органуудта гомдол бариха эрхэтэй.

14. Партиин hунгагдадаг хүтэлбэрилхы органууд тэдээндэ мэдэлтэй хүдэлмэриин аппарат байгуулдаг. Ажалаа ябуулхадань, шэнжэлхы, уридшалан хараалалгын-социологическа ба зүбшэл заабариин талаар тэдэнние гол түлэб хангадаг. Партийна эхин организацинуудай суглаанууд дээрэ зүбшэн хэлсэгдэдэг заабаринуудай үндэhэ hуури дээрэ партийна аппарат hунгагдадаг зурганаар тогтоогдодог. Партийна аппарадай хүдэлмэрилэгшэдтэ ажалай хуули хабаатай юм.

15. Партиин кадрова политика бэелүүлхэ зуураа, партийна эхин организацинууд ба партийна комитедүүд коммунистнууд болон партийнабэшэ хүнүүдые гүрэнэй, ажахын, ниитын ажал ябуулгын тодорхой участогуудта дурадхадаг. Политическэ онол аргануудаар хүдэлхэ зуураа, тэдэнние зохихо тушаалнуудта hунгалгые гү, али томилолгые түйлэдаг, тэдэнэртэ дэмжэлгэ үзүүлдэг, хүдэлмэри тухайнь коммунистнуудай тоосоонуудые шагнадаг, хэгдэhэн тобшололнууд болон заабаринууд тухай олондо мэдээсэдэг.

16. Гүрэнэй хуулинуудтай зохилдуулан, партийна организацинууд өөhэдынгөө мүнгөөр гү, али бусад организацинуудтай хамта газетэ болон журналнуудые, бюллетеньнүүдые, пропагандистска, тайлбарилалгын-мэдээсэлэй болон бусад материалнуудые хэблэхэ, зохихо редакцинуудые тогтоохо, мүн тэрэшэлэн телерадио-дамжуулгын студинуудые байгуулха эрхэтэй. Олониитэдэ мэдээсэл тарадаг партийна хэрэгсэлнүүд партийна комитедүүдэй хүтэлбэреэр хүдэлдэг, тэдэнэй хүтэлбэрилэгшэдые тэдэнь баталдаг. «Правда» газетын ахамад редактор КПСС-эй Центральна Комитедэй Пленум дээрэ баталагдадаг.

III.

ПАРТИИН ЭМХИДХЭЛЭЙ БАЙГУУЛАМЖА

17. Үйлэдбэриин ба территориальна шэнжээр демократическа централизмын гол ёhоной үндэhэ hуури дээрэ КПСС байгуулагдадаг. Тэрэ иимэ байгууламжатай: эхин, районно, городской, окружной, областной, хизаарай партийна организацинууд, союзна республиканууд ай компартинууд. Зохихо нютагай коммунистнуудые нэгэдүүлдэг партийна организаци тэрэнние бүридүүлдэг организацинууд тушаа дээдэ шатынхинь болодог.

Партийна организацинуудай секретарьнарай соведууд, партийна клубууд, теоретическэ семинарнууд, hонирхолой ба шиидхэгдээгүй асуудалнуудай талаар коммунистнуудые нэгэдүүлдэг үгэ буляалдалгын түбүүд болон партийна хүдэлмэриин бусад түхэл янзанууд шухала ушарнуудта байгуулагдажа, хүдэлхэ аргатай. КПСС-эй программна заабаринуудта үндэhэлэн, тэдэнэр элдэб асуудалнуудые. зүбшэн хэлсэдэг ба тэдээгээр өөhэдынгөө хараа бодолнуудые зохёодог, дурадхалнууд болон проектнүүдые али бүхы шатын партийна комитедүүдэй үзэмжэдэ табидаг. Өөрын дотоодын эмхитэй ба журамтай, мүн партиин программна зорилгонуудтай таарахагүй хараа бодолтой можо бүлэгүүдые КПСС-тэ байгуулжа болохогүй.

Партиин эхин организацинууд

18. Эхин организацинууд партиин үндэhэ hууринь болодог. Хүдэлдэг гү, али ажаhуудаг газартань КПСС-эй гурбанhаа үсөөн бэшэ гэшүүдэй бии байhан ушарта тэдэнэр байгуулагдадаг.

Партийна эхин организаци өөрынгөө бүридэлдэ партийна бүлэгүүд болон цеховэ организацинуудые байгуулха аргатай. Тэдэнэй тооhоо дулдыдан, партиин райкомой, горкомой зүбшөөлөөр КПСС-эй гэшүүн байлгатай холбоотой асуудалнуудаар эхин организацинуудай эрхэнүүд hүүлшынхидтэнь олгогдодог.

Өөhэдынгөө ажал ябуулгын тодорхой зорилгонууд болон эрхэ нүхэсэлнүүдые хараада абан, партида абаха ба КПСС-эй гэшүүн байлгые болюулха, өөрынгөө байгууламжые, хүдэлмэриингөө шэглэлнүүд болон онол аргануудые, суглаануудые үнгэргэхэ болзор ба гурим, политическэ ябуулганuудые, финансова ажал ябуулга тодорхойлхо асуудалнуудые партийна эхин организацинууд өөhэдөө мэдээд шиидхэдэг, совет ба ниитын эмхинүүдтэй харилсаа холбоо тогтоодог.

Партийна эхин организацинууд партиин суртал бодолнуудые, тэрэнэй шиидхэбэринүүдые идхадаг ба бодото дээрэнь бэелүүлдэг, социальна үнэн зүб байдалай гол ёhые аршалан хамгаалдаг, ажалша коллективүүдтэ ба ажаhуудаг газарнуудта политическэ ба эмхидхэлэй хүдэлмэрие ябуулдаг, өөhэдөө өөhэдыгөө хүтэлбэрилгын демократическа арга оньhо хэрэглэжэ кадрнуудай ажал ябуулгада, экономическа ба социальна асуудалнуудые шиидхэлгэдэ нүлөөгөө үзүүлдэг юм.

Партийна эхин организацинууд партийна ямаршье органой шиидхэбэри тушаа хандалгаяа элирхэйлхэ эрхэтэй. Тэрэнэйнь гол удхаар харюу үгэхэ уялгатай.

19. Хамтын суглаан (конференци) партийна эхин организациин дээдын орган болодог. Хэрбээ тэрээн дээрэ КПСС-эй гэшүүдэй (делегадуудай) хахадhаа олонойнь байhан ушарта, харин тоосоонууд болон hунгалтануудта КПСС-эй гэшүүдэй (делегадуудай) гурбанай хоёр хубиhаа үсөөн бэшынь байhан ушарта хуулиин эрхэтэй гэжэ тоологдодог.

Хүдэлмэри хэхынь тула суглаан (конференци) хоёр-гурбан жэлээр гүйсэдхэхэ органпартийна бюро (комитет) ба тэрэнэй секретарие hунгадаг. 15-hаа үсөөн коммунистнуудтай партийна организацинуудта суглаагаар тогтоогдоhон болзороор ба гуримаар партийна организациин секретарь ба тэрэнэй орлогшо, партийна бүлэгүүдтэ — партгрупорг hунгагдадаг.

Захиргаантай, өөhэдөө өөhэдыгөө хүтэлбэрилгын зургануудтай, ажалша коллективэй ба тэрээнhээ ондоо ниитын эмхинүүдтэй харилсаануудта партийна эхин организациин секретарь тэрэнние түлөөлдэг. Коллективhээ секретарие гаргаха тухай асуудал партийна суглаан (конференци) дээрэ хаража үзэгдэдэг.

20. Партийна эхин организацинуудай ажал ябуулгада, тэрэ тоодо сүлөөлэгдэhэн хүдэлмэрилэгшэдые барижа байхын тула гэшүүнэй түлбэриин мүнгэнhөө 50 процент хүрэтэр өөрынгөө мэдэлдэ үлөөхэ эрхэ партийна организацинуудта олгогдоно.

Партиин районно, городской, окружной, областной ба хизаарай организацинууд

21. Партийна эхин организацинуудые нэгэдүүлдэг районно ба городской партийна организацинууд партиин түшэг тулгуурита хубинь болодог. Томо городуудтахи районно организацинууд городской партийна организацинуудта нэгэдэхэ аргатай.

Конференци хадаа районно, городской партийна организациин дээдын орган мүн. Конференци табан жэлээр районно, городской партийна комитет, мүн тэрэшэлэн хиналта-шалгалтын комисси hунгадаг. Партийна комитедэй шиидхэбэреэр гү, али коммунистнуудай гурбанай нэгэ хубиhаа үсөөн бэшые нэгэдүүлдэг партийна организацинуудай эрилтээр ээлжээтэбэшэ партийна конференци зарлагдадаг.

Эхин партийна организацинуудай hанамжануудые хараада абан, районно, городской, партийна комитет райкомой, горкомой бюро, секретарьнарые hунгадаг, өөрынгөө аппарат, материально-финансова үндэhэ hуури байгуулдаг. Райком, горком партийна эхин организацинуудые бүридхэлдэ абадаг, тэдээндэ хэрэгтэй туhаламжа үзүүлдэг, коммунистнуудые бүридхэдэг.

Партиин райкомууд, горкомууд партийна эхин организацинуудай ажал ябуулгые залан хүтэлдэг, олониитэтэй холбоо барисаагаа бэхижүүлхэдэнь туhалдаг, тэдээнтэй хамта партиин политикые ба шиидхэбэринүүдые тайлбарилдаг, ажалша коллективүүд болон эрхэтэдэй ажаhуудаг газарта тэдэнние бэелүүлхэ талаар хүдэлмэри эмхидхэдэг, социально-экономическа, соёлой ба бусад тодорхой асуудалнуудые олониитын үзэмжэдэ табидаг, тэдэнние бэелүүлхэдэнь туhа нэмэри оруулдаг.

(Түгэсхэлынь 2-дохи нюурта).

ПРЕЗИДЕНТЫН СОВЕДЭЙ ТҮРҮҮШЫН ЗАСЕДАНИ

СССР-эй Президентын Соведэй заседани Президент М. С. Горбачевой түрүүлэлгэ доро мартын 27-до Кремль соо болобо.

Соведэй гэшүүд Ч. Айтматов, В. В. Бакатин, В. И. Болдин, А. Э. Каулс, В. А. Крючков, Ю. Д. Маслюков, Ю. А. Осипьян, Е. М. Примаков, В. Г. Распутин, Г. И. Ревенко, Н. И. Рыжков, С. С. Шаталин, Э. А. Шеварднадзе, А. Н. Яковлев, В. А. Ярин гэгшэд тэрээндэ хабаадаа.

СССР-эй Верховно Соведэй Түрүүлэгшэ А. И. Лукьянов заседанида хабаадаhан байгаа.

СССР-эй Президент М. С. Горбачев Соведэй гэшүүдэй урда үгэ хэлэбэ.

Президентын табиhан асуудалнуудаар hанамжануудаа андалдан абалсаhан байгаа.

(ТАСС).

СССР-эй Верховно Соведэй гурбадахи сесси

НАЛОГ ТАТАБАРИ ТУХАЙ

СССР-эй Верховно Соведэй гурбадахи сессиин мартын 27-ной заседани дээрэ үшөө нэгэ шухала асуудал — налог тохохо тухай хуулиин проектнүүдые зүбшэн хэлсэлгэ эхилбэ.

СССР-эй эрхэтэдтэ, гадаадын эрхэтэдтэ, ямаршье ороной эрхэтэн бэшэ хүнүүдтэ олзын налог ашаха тухай, hамга абаагүй хүнүүдтэ, ганса бэе ба бага бүлэтэй эрхэтэдтэ налог тохолгые шата шатаарнь болюулха тухай, гүрэнэй налогой инспекцинүүдэй эрхэнүүд тухай гурбан Хуулиин проектые түрүүшын уншалгаар зүбшэн хэлсэхэ байнабди гэжэ түрүүлэгшээр hууhан А. И. Лукьянов ойлгуулба.

Эдэ бүхы хуулиин проектнүүд комитедүүд болон комиссинуудай заседани дээрэ зүбшэн хэлсэгдэжэ, тобшололнуудтайгаар сессиин үзэмжэдэ табигдаhан байгаа.

Дурадхагдаhан хуулиин проектнүүд ороной түсэблэлгынсүлөөтэ дэлгүүрэй экономикодо орохо талаар гол хуби боложо, налог татабарие таарамжатай hайнаар хубилгалгын эхи табиха байна гэжэ зүбшэн хэлсэгдэhэн асуудалаар элидхэл хэhэн СССР-эй финансын министр В. С. Павлов хэлэбэ.

Орон доторхи байдалда, общественэ экономическа байдалда үндэhэлэн, эдэ бүлэг гол шухала асуудалнуудые зүбшэн хэлсэхэ ушартай болоhон байнабди.

Шэнэ гуримай ёhоор налог тохогдодоггүй салин хүлhэнэй эгээл доодо захые 80-hаа 90 түхэригтэ хүргэхөөр, хүнгэлэлтэтэй салин хүлhые 150 түхэриг хүрэтэр тогтоохоор хараалагдана.

Инвалидууд түрүүшынхеэ налог татабариин хүнгэлэлтэ абаха байна.

Н. С. Феськов дурадхагдаhан хэмжээнүүдые морально-сэдьхэл бодолой талаар сэгнэлгэдэ гол анхаралаа хандуулхадаа, hамга абаагүй хүнүүдтэ, ганса бэе ба бага бүлэтэй эрхэтэдтэ налог тохолгые шата шатаарнь болюулха тухай Хуулиин проектые дэмжэбэ.

Налогой инспекцинүүдэй эрхэнүүд тухай Д. Г. Смирнов хэлэхэдээ, дурадхагдаhан хуулиин проект тэдэнэртэ үргэн ехэ эрхэнүүдые олгоно, эгээл тиимэhээ тэрэниие баталан абахыень депутадуудые уряалаа.

Ю. В. Друнина литературын ажал ябуулагшадта налог тохохо талаар дурадхагдаhан гуримые эрид буруушааба.

Оборонын ба гүрэнэй аюулгүйе сахиха асуудалнуудай талаар Верховно Соведэй комитедэй түрүүлэгшэ В. Л. Лапыгин хуулиин проектнүүдые дэмжээ.

Энэ ушарта соёл гэгээрэл обществодо ехэл ашаан боложо байна гэжэ СССР-эй соёлой министр Н. Н. Губенко тэмдэглээ. Соёл гэгээрэлые hэргээнгүйгөөр ороноо hэргээжэ шадахагүй байнабди. Эгээл тиимэhээ зарим статьянуудайнь найруулгые хубилгахые тэрэ депутадуудые уряалба.

Энэ хадаа дэлгүүрэй экономикын эрхэ байдалда баруунай оронуудта бии байhан налог тохолгын гол ёhонуудые манай экономикодо асаржа нэаhан ушар болоно гэжэ Ф. М. Бурлацкий мэдүүлээ. Манай салин хүлhые, бидэнэй үгытэй байhые хараада абангүй баруунай оронуудай дүй дүршэлые хэрэглэхэ гээшэ яашье таарахагүй байна гэжэ тэрэ хэлээ.

Налогууд хадаа гансал ашаг олзо абалгын зэбсэг бэшэ, харин политикын, хүнэй сэдьхэл бодолой, эрхэнүүдэй hалбари болоно гэжэ А. А. Коршунов тоолоно. Энээнhээ уламжалан, hамга абаагүй, үхибүүдгүй хүнүүдтэ налог тохолгые дары түргөөр болюулхые депутат дурадхаба.

СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй дурадхалаар национальна асуудалнуудай талаар СССР-эй союзно-республиканска гүрэнэй комитедые байгуулха тухай хуули баталагдан абтаа.

Сесси хүдэлмэреэ үргэлжэлүүлhээр.

(ТАСС).

ТҮБЭЙ hУНГУУЛИИН КОМИССИИН МЭДЭЭСЭЛ

Дахинаа дуугаа үгэлгын үедэ РСФСР-эй арадай депутадуудай hунгалтын дүнгүүд тухай окружной hунгуулиин комиссинуудай табиhан протоколнуудые хаража үзөөд, Түбэй hунгуулиин комисси иигэжэ мэдээсэнэ:

«РСФСР-эй Арадай депутадуудай hунгалта тухай» РСФСР-эй Хуулиин 52-дохи статьятай зохилдуулан, 1990 оной мартын 14-дэ, 17-до, 18-да hунгуулиин 766 территориальна, 146 национально - территориальна округуудта дахинаа дуугаа үгэлгэ үнгэргэгдэhэн байгаа.

hунгуулиин территориальна округуудта дахинаа дуугаа үгэхын тула hунгагшадай списогүүдтэ 87.008.694 хүн, харин hунгуулиин национально-территориальна округуудта 89.996.801 хүн hунгагшадай списогүүдтэ оруулагдаба. Тус тустань hунгагшадай 69,3 болон 69,4 процентнь дуугаа үгэлгэдэ хабаадаа. 2.230.439 hунгуулиин бюллетеньнүүд үнэнтэ бэшэ гэжэ тоологдоо.

Дахинаа дуугаа үгэhэнэй ашаар hунгуулиин 760 территориальна, 146 национально-территориальна округуудаар РСФСР-эй арадай депутадууд hунгагдаа. Списогүүдтэ оруулагдаhан hунгагшадай хахадhаа доошонхи хубиин хабаадаhан дээрэhээ 43, 425, 737 болон 853 территориальна округуудта дахинаа дуугаа үгэлгэ үнгэргэгдэбэгүй гэжэ окружной hунгуулиин комиссинууд тоолобо. Дахинаа дуугаа үгэлгын үедэ территориальна 697-дохи округто арадай депутадта кандидадуудай хоюулаа тон адли дуу абаhан дээрэhээнь hунгагдаhан депутадые тодорхойлхо арга олдобогүй. «РСФСР-эй Арадай депутадуудай hунгалта тухай» РСФСР-эй Хуулиие hунгалтын үедэ хазагайруулhанhаа уламжалан, территориальна 125-дахи округто үнгэргэгдэhэн hунгалта үнэнтэ бэшэ байна гэжэ окружной hунгуулиин комисси тоолобо. hунгалта тухай Хуулиин 53-дахи статьятай зохилдуулан, эдэ округуудта дахинаа hунгалта үнгэргэгдэхэ.

Дуугаа үгэлгын үедэ hунгалта тухай Хуули хазагайруулагдаа гэhэн гомдолнуудай Түбэй hунгуулиин комиссида ороhыень хаража үзэхын тула hунгуулиин территориальна 11-дэхи, 37-дохи, 80-дахи, 90-дэхи, 112-дохи, 239-дэхи, 683-дахи, 810-дахи, 884-дэхи, 886-дахи округуудта, национально-территориальна 93-дахи, 95-дахи, 100-дахи, 121-дэхи, 138-дахи, 155-дахи, 156-дахи округуудта депутадуудые бүридхэлдэ абабагүй.

hунгуулиин территориальна ба национально-территориальна округ бүхэндэ дахинаа дуугаа үгэлгын дүнгүүд тухай мэдээсэлнүүдые окружной hунгуулиин комиссинууд нютагай хэблэлдэ толилуулба.

«РСФСР-эй Арадай депутадуудай hунгалта тухай» РСФСР-эй Хуулиин 49-дэхи статьягай үндэhөөр Түбэй hунгуулиин комисси hунгуулиин территориальна ба национально-территориальна округуудта дахинаа дуугаа үгэлгын үедэ hунгагдаhан 889 арадай депутадуудые бүридхэлдэ абаа.

Мартын 4-дэ үнгэргэгдэhэн hунгалтын, мартын 14-дэ, 17-до, 18-да болоhон дахинаа дуугаа үгэлгын дүнгүүдээр РСФСР-эй 1068 арадай депутадуудай 1026-ниинь hунгагдаа. 42 депутат, тэрэ тоодо территориальна округуудта 37, национально-территориальна округуудта 5 депутат hунгагдаха.

hунгагдаhан депутадуудай 55-ниинь гэхэ гү, али 5,4 процентнь эхэнэрнүүд, 234-ниинь гэхэ гү, али 22,8 процентнь промышленностиин, барилгын, транспорт болон хэлхеэ холбооной хүдэлмэрилэгшэд, 123-ниинь гэхэ гү, али 11,9 процентнь хүдөө ажахын хүдэлмэрилэгшэд, 192-ынь гэхэ гү, али 18,7 процентнь эрдэм, соёлой, элүүрые хамгаалгын ба хэблэлэй хүдэлмэрилэгшэд, 262-ынь гэхэ гү, али 25,5 процентнь партийна, совет, ниитын эмхинүүдэй хүдэлмэрилэгшэд, 60-ниинь гэхэ гү, али 5,9 процентнь хүдэлмэришэд, 47-ниинь гэхэ гү, али 4,6 процентнь колхозницууд болоно.

107-ниинь гэхэ гү, али 10,4 процентнь хүдэлмэришэд, колхозницууд юм. Арадай депутадуудай дунда 886-ниинь гэхэ гү, али 86,3 процентнь КПСС-эй гэшүүд, гэшүүндэ кандидадууд, 140-ниинь гэхэ гү, али 13,7 процентнь партийнабэшэ хүнүүд, 5-ниинь гэхэ гү, али 0,5 процентнь ВЛКСМ-эй гэшүүд мүн. Республика дотор ажаhуудаг 46 үндэhэ яhанай эрхэтэд РСФСР-эй гүрэнэй засагай дээдэ зурганда hунгагдаа.

РСФСР-эй арадай депутадуудай список «Советская Россия» газетэдэ хэблэгдэхэ.

РСФСР-эй арадай депутадуудай hунгалта үнгэргэхэ Түбэй hунгуулиин комисси.

СОВЕТСКЭ СОЮЗАЙ КОММУНИС ПАРТИИН

УСТАВ

(Түгэсхэл. Эхиниинь 1-дэхи нюурта).

22. Хизаарай, областной, окружной партийна организацинууд партиин политика зохёолтодо хабаададаг, хизаарай, областиин, округой оршом соо тэрэниие бэелүүлхэ талаар хүдэлмэри ябуулдаг, дээдэ тээнь байhан партийна органуудай тогтоолнуудые гүйсэдхэлгые эмхидхэдэг.

Партийна конференци хадаа хизаарай, областной, окружной партийна организациин дээдэ орган мүн. Конференци партиин хизаарай, областной, окружной комитедые, мүн хиналта-шалгалтын комиссиие табан жэлээр hунгадаг. Зохихо комитедэй шиидхэбэреэр гү, али тус эмхиин гэшүүдэй ниитэ тоогой гурбанай нэгэ хубиинь эрилтээр ээлжээтэ бэшэ конференцинүүд зарлагдадаг.

Конференцинүүд, мүн шухала хэрэгтэй болоходонь гү, али жэлдээ хоёр дахинhаа үсөөн бэшээр зарлагдадаг партийна комитедүүдэй пленумүүд нютагай политическэ, национальна, социальна, экономическа, экологическа, соёлой-сэдьхэл бодолой асуудалнуудые шиидхэлгын программануудые зохёожо, гүрэнэй засагай зургаануудта, хүн зондо дурадхадаг. Тэдээн дээрэ парти доторой ажабайдалай, кадрова хүдэлмэриин, партийна организациин бюджедэй, хэблэлэй ажал ябуулгын асуудалнууд хаража үзэгдэдэг.

Хизаарай, областной партийна комитедүүд эмхиингээ байгууламжын, тэрэ тоодо райкомуудые, горкомуудые байгуулгын асуудалнуудые бэээ даагаад шиидхэдэг, КПСС-эй гэшүүдые бүридхэлдэ абалгын асуудалнуудаар партиин райкомуудай эрхэнүүдые эгээл томо ехэ партийна эхин организацинуудта олгодог.

Зохихо пленумүүд дээрэ партиин крайкомуудай, обкомуудай болон окружкомуудай бюронууд, секретарьнар hунгагдадаг.

23. Районно, городской, окружной, областной болон хизаарай партийна организацинуудай хиналта-шалгалтын комиссинууд бюрое, комиссиин табан жэлhээ доошо бэшэ партийна стажтай түрүүлэгшые hунгадаг. Хиналта-шалгалтын комиссинууд партийна журам бэхижүүлгэдэ, партийна зан ябадалай ёhо гуримуудые коммунистнуудай сахилгада хабаатай асуудалнуудые шиидхэдэг, партиин гэшүүдэй гомдолнуудые хаража үзэдэг, партийна бюджедэй гүйсэдхэлгын хойноhоо хиналта тогтоодог. Районно, городской, окружной, областной болон хизаарай партийна конференци дээрэ баталагдаhан дүримтэй тааралдуулан, хиналта-шалгалтын комисси хүдэлдэг.

Союзна республикануудай Коммунис партинууд

24. КПСС-эй Программын ба Уставай эрилтэнүүдэй хэмжээн соо союзна республикануудай Коммунис партинууд бэээ даанхай юм. Тэдэнэр өөhэдын программна ба нормативна документнүүдые зохёодог, эдэнэртэй зохилдуулан, эмхидхэлэй, кадрова, хэблэлэй ба мүнгэн hангай-ажахын асуудалнуудые шиидхэдэг, республикануудай түрэнэй байгуулалтын, социально-экономическа ба соёлой хүгжэлтын hалбарида политическэ хараа шугамаа бэелүүлдэг, эрхэтэдые политическэ талаар нэгэдүүлхын, национальна ба интернациональна ашаа туhые тааралдуулан табихын түлөө тэмсэдэг, интернационалис ухаан бодол бүрилдүүлдэг. Союзна республикануудай Компартинууд бусад, тэрэ тоодо гадаадын оронуудай, партинуудтай, ниитын хүдэлөөнүүдтэй холбоо барисаа тогтоодог.

Союзна республикануудай Компартинуудта хабаатай Президиумэй, КПСС-эй ЦК-гай комиссинуудай залан сэхэ шиидхэбэринүүд тэдэнэй бүрин эрхэтэ түлөөлэгшэдэй хабаадалгатайгаар зүбшэн хэлсэгдэдэг. Хэрбээ баталагдан абтаhан шиидхэбэриие буруушаагаа гэшэ haa, союзна республикын Компартиин Центральна Комитет арсалдаата асуудалнуудые зүбшэн хэлсэхын тула КПСС-эй ЦК-гай Пленум зарлаха эрилтэ табиха эрхэтэй.

25. Тэрэнэй съезд хадаа союзна республикын Коммунис партиин дээдэ орган мүн. Ээлжээтэ съезд табан жэл соо нэгэ дахинhаа үсөөн бэшээр зарлагдадаг. Тэрэ политическэ хараа шугамые тодорхойлдог, Центральна Комитедэй, хиналта-шалгалтын комиссиин тоосоонуудые зүбшэн хэлсэдэг, эдэ зургаануудай шэнэ бүридэлые hунгадаг, хиналта-шалгалтын комисси тухай дүрим баталдаг, мүн КПСС-эй дээдэ органуудай бүридэлдэ республикын Компартиhаа кандидатуранuудые дурадхадаг. Съезднүүдэй хоорондохи үе соо республиканска партийна конференцинүүд зарлагдаха аргатай.

СССР-эй Зэбсэгтэ Хүсэнүүдтэхи КПСС-эй эмхинүүд

26. СССР-эй Зэбсэгтэ Хүсэнүүдтэхи партийна организацинуудай ажал ябуулга КПСС-эй Уставай, КПСС-эй ЦК-гай баталан абаhан документнүүдэй үндэhөөр эмхидхэгдэдэг.

СССР-эй Зэбсэгтэ Хүсэнүүдтэхи партийна хүдэлмэриие хүтэлбэрилгэ партийна органуудаар, партийна эхин организацинуудаар дамжуулан бэелүүлэгдэдэг. Партийна комитедүүд, партийна эхин организацинууд сэрэгэй совэдүүдтэй, командирнуудтай, политоргануудтай нягта холбоо барисаа тогтоожо, зорилгонуудые шиидхэдэг. Армиин коммунистнуудаар дамжуулан, тэдэнэр сэрэгэй коллективүүдэй ажабайдалда, ажал ябуулгада нүлөөгөө үзүүлдэг. СССР-эй Зэбсэгтэ Хүсэнүүдэй дээдэ партийна орган КПСС-эй ЦК-гай комиссиин эрхэнүүдтэй юм.

Зэбсэгтэ Хүсэнүүдэй коммунистнууд территориальна партийна организацинуудай хүтэлбэрилхы органуудые hунгаха, тэдэнэй бүридэлдэ hунгагдаха аргатай. Районно, городской, окружной, областной, хизаарай партийна конференцинүүдэй, союзна республикануудай Компартинуудай съезднүүдэй делегадууд сэрэгэй частьнуудай болон нэгэдэлнүүдэй партийна конференцинүүд дээрэ зохихо партийна комитедүүдэй тодорхойлhон түлөөлэлгын нормонуудаар hунгагдадаг.

КПСС-эй съездэ, Бүхэсоюзна партийна конференцидэ армии болон флодой партийна организацинуудhаа делегадуудые hунгалга сэрэгэй округуудай, бүлэг сэрэгүүдэй, флодуудай, нэгэдэлнүүдэй, элдэб түрэлэй Зэбсэгтэ Хүсэнүүдэй партийна конференцинүүд дээрэ үнгэргэгдэдэг.

Ажаглалта: КГБ-гэй сэрэгүүдтэ, дотоодын ба түмэр замай сэрэгүүдтэ партийна хүдэлмэри Зэбсэгтэ Хүсэнүүдэйхидэ адлирхуугаар ябуулагдадаг.

IV.

КПСС-эй ДЭЭДЭ ОРГАНУУД

27. Съезд хадаа Советскэ Союзай Коммунис партиин дээдэ орган мүн. Ээлжээтэ съезднүүд КПСС-эй Центральна Комитедээр табан жэлдээ нэгэ дахинhаа үсөөн бэшээр зарлагдадаг. Съездые зарлалга, зүблэхэ зүйл, түлөөлэлгын хэмжээн тухай ЦК-гай шиидхэбэри съездын болохоhоо гурбан hарahaa оройтуулангүй соносхогдодог. Центральна Комитет съездын үзэмжэдэ табигдаха гол асуудалнуудаар тезисүүдые толилдог.

КПСС-эй ээлжээтэбэшэ съезд Центральна Комитедэй өөрынь үүсхэлээр гү, али коммунистнуудай ниитэ тоогой гурбанай нэгэ хубиhаа үсөөн бэшые нэгэдүүлдэг партийна организацинуудай эрилтээр зарлагдадаг. Съезд хоёр hарын болзор соо зарлагдадаг, хэрбээ партиин бүхы гэшүүдэй хахадhаа үсөөн бэшынь тэрэндэ түлөөлэгдөөд байгаа hаань, бүрин эрхэтэй гэжэ тоологдодог.

Хэрбээ Центральна Комитедэй ээлжээтэбэшэ съездые зарлаагүй hаань, тэрэниие үнгэргэхэ эрилтэнүүдые табиhан эмхинүүд ээлжээтэбэшэ съездые зарлаха талаар партиин ЦК-гай эрхэнүүдтэй эмхидхэлэй комитедые байгуулха аргатай.

28. КПСС-эй съезд:

—Центральна Комитедэй болон Центральна хиналта-шалгалтын комиссиин тоосоонуудые шагнадаг, эдээн тухай тогтоолнуудые абадаг;

— партиин Программа болон Уставые баталан абадаг, тэдэниие шэнээр хаража үзэдэг, хубилгадаг;

— партийна байгуулалтын, үзэл сурталай ажал ябуулгын, КПСС-эй дотоодын болон гадаадын политикын талаар партиин хараа шугамые тодорхойлдог;

— КПСС-эй Түрүүлэгшэ болон тэрэнэй орлогшоноруудые hунгадаг, тиихэдээ нэгэн доро тэдэниие КПСС-эй ЦК-гай гэшүүдээр hунгадаг;

— КПСС-эй Центральна Комитет болон Центральна хиналта-шалгалтын комиссиие hунгадаг.

29. Съезднүүдэй хоорондохи үе соо партиин политикын ба бодото ажал ябуулгын гол асуудалнуудые зүбшэн хэлсэхын тула шухала болоод байгаа hаань, КПСС-эй Центральна Комитет КПСС-эй Бүхэсоюзна конференциие зарладаг.

Конференци тэдэнэй хүдэлмэри тухай КПСС-эй Центральна Комитедэй болон Центральна хиналта-шалгалтын комиссиин тоосоонуудые шагнаха, тэдэнэй бүридэлые (съезднүүдэй хоорондохи үе соо гурбанай нэгэ хуби хүрэтэр) зарим хубиарнь шэнээр hунгаха, КПСС-эй программна документнүүдэй хэмжээн соо партида шухала удха шанартай бусад шиидхэбэринүүдые абаха, партиин Уставта хубилалтануудые оруулха хуулита эрхэтэй.

Бүхэсоюзна партийна конференцидэ делегадуудые hунгалга КПСС-эй съездэдэл адли гуримаар үнгэргэгдэдэг.

30. Съезднүүдэй хоорондохи үе соо КПСС-эй Центральна Комитет партиин ажал ябуулгые хүтэлбэрилдэг.

КПСС-эй Центральна Комитет:

— КПСС-эй съезднүүд болон конференцинүүдэй шиидхэбэринүүдые бодотоор бэелүүлгые эмхидхэдэг;

— дотоодын болон гадаадын политикын уг удхаар дурадхалнуудые зохёогоод, СССР-эй Арадай депутадуудай съездэ болон СССР-эй Верховно Совэдтэ оруулдаг;

— КПСС-эй кадрова политикые бэелүүлдэг;

— партиин эмхи зургаануудые, предприятинуудые байгуулдаг, тэдэнэй ажал ябуулгые хинадаг;

— бусад партинуудтай харилсаануудта КПСС-ые түлөөлдэг.

31. Пленумүүдэй хоорондохи сагта политическэ болон эмхидхэлэй асуудалнуудые шиидхэхын тула Центральна Комитет өөрынгөө бүридхэлhөө КПСС-эй ЦК-гай Президиум hунгадаг. Тэрэнэй бүридхэлэйнь тоо КПСС-эй съездээр баталагдадаг. ЦК-гай Президиумдэ тушаалнуудайнгаа зэргээр КПСС-эй Түрүүлэгшэ, тэрэнэй орлогшонор, союзна республиканuудай Компартинуудай хүтэлбэрилэгшэд оролсодог.

КПСС-эй ЦК-гай Президиум шиидхэбэринүүдые өөрынгөө нэрэhээ партийна организацинуудта гүйсэдхэхыень эльгээдэг. Тон шухала политическэ асуудалнуудаар шиидхэбэринүүдые Президиум КПСС-эй ЦК-гай Пленумэй баталалгада табидаг.

ЦК-гай Президиум өөрынгөө ажал ябуулга тухай тоосоо КПСС-эй ЦК-гай Пленумдэ жэл бүри табидаг.

КПСС-эй ЦК-да тэрэнэй ажал ябуулгын гол шэглэлнүүдээр саг үргэлжын комиссинууд байгуулагдадаг. Тэдэнь КПСС-эй ЦК-гай Пленум дээрэ ЦК-гай гэшүүдhээ болон советнигүүдээр баталагдаhан бусад коммунистнуудhаа бүридүүлэгдэдэг. Комиссинууд КПСС-эй ЦК-гай Пленумээр hунгагдаhан КПСС-эй ЦК-гай секретарьнараар толгойлогдодог, өөhэдынгөө мэдэлэй хэмжээндэ шиидхэбэринүүдые абаха эрхэтэй. КПСС-эй ЦК-да болон тэрэнэй комиссинуудта саг үргэлжэ хүдэлдэг коммунистнууд партийна мүнгэн зөөриhөө салин абадаг.

Комиссинуудай хүтэлбэрилэгшэдhөө КПСС-эй ЦК-гай Секретариат бүридхэгдэдэг. Тэрэ комиссинуудай ажал ябуулга хүтэлбэрилдэг, Центральна Комитедэй, тэрэнэй Президиумэй болон комиссинуудай шиидхэбэринүүдые парти дотор гүйсэдхэлгые эмхидхэдэг, ЦК-гай аппарадай хүдэлмэриие шэглүүлэн хүтэлбэрилдэг.

Центральна Комитедэй Пленумүүдэй хоорондо тэрэнэй эмхинүүдэй хүдэлмэриие КПСС-эй Түрүүлэгшэ ба Түрүүлэгшын орлогшонор хүтэлбэрилдэг.

32. КПСС-эй Центральна хиналта-шалгалтын комисси өөрынгөө пленум дээрэ бюро ба арбан жэлhээ бага бэшэ партийна стажтай түрүүлэгшэнэрые hунгадаг.

КПСС-эй съездын баталhан дүримые хүтэлбэри болгон, Центральна хиналта-шалгалтын комисси парти дотор КПСС-эй программна документнүүд болон Уставые, партийна съезднүүдэй болон конференцинүүдэй шиидхэбэринүүдые дүүргэлтын хойноhоо хиналта бэелүүлдэг; партийна журамай байдал, парти доторхи ажабайдалай ба партийна жаяг заршамай нормонуудые сахилгые хинадаг; КПСС-эй бюджедэй гүйсэдхэлгые ба КПСС-эй ЦК-гай болон тэрэнэй эмхи зургаануудай, предприятинуудай, хэблэлнүүдэй финансово-ажахын ажал ябуулгые шалгадаг; партиhаа гаргаха тухай асуудалнуудаар мэдүүлгэнүүдые зүбшэжэ, шиидхэдэг.

33. КПСС-эй ЦК болон КПСС-эй ЦКРК жэлдээ хоёрhоо үсөөн бэшэ пленарна заседани, хэрэгтэй болоо hааньхамтын заседани үнгэргэдэг.

КПСС-эй ЦК-гай гэшүүд КПСС-эй ЦКРК-гай Пленумүүдэй хүдэлмэридэ хабаадажа болохо, харин ЦКРК-гай гэшүүд КПСС-эй ЦК-гай Пленумэй хүдэлмэридэ зүблэхэ дуутайгаар хабаададаг.

КПСС-эй ЦКРК-да hунгагдаhан коммунистнууд партиин hунгагдадаг центральна бусад органуудай бүридэлдэ оруулагдахагүй.

V.

КОММУНИСТНУУД СОВЕДҮҮДТЭ, НИИТЫН ЭМХИНҮҮД БОЛОН ХҮДЭЛӨӨНҮҮДТЭ

34. КПСС, тэрэнэй бүхы организацинууд СССР-эй Конституциин ба совет хуулинуудай хэмжээндэ хүдэлдэг. Партийна организацинууд болон комитедүүд өөрынгөө үүргэ түлөөлэлгэнүүдые гүрэнэй болон ажахын зургаануудтай хүдхарууддагүй, партиин политическэ шугамые тэндэ хүдэлдэг коммунистнуудаар дамжуулан ябуулдаг.

Парти демократиин ба социальна үнэн зүбэй тала баримталдаг ниитын бүхы хүсэнүүдтэй харилсадаг, социализмда эсэргүү, националис, совет орондо эсэргүү хүсэнүүдтэй тэмсэдэг. Профсоюзай, залуушуулай, бусад ниитэ-политическэ эмхи зургаануудтай ба олониитын хүдэлөөнүүдтэй тэрэ политическэ талаар бээ бэедээ туhалалсалгын, адли тэгшэ харилсалгын, ондоо хараа бодолые хүндэлэлгын гуримаар харилсаануудаа тогтоодог.

35. КПСС, ниитэ-политическэ бусад эмхи зургаануудтал адли общество дотор политическэ хүтэлбэрилхы үүргэ бэелүүлдэг байхын түлөө сүлөөтэ hунгалтануудта болон совет эрхэтэдэй hанал бодолоо гаршалхэ бусадшье аргануудта хабаадажа, тэмсэлдэ оролсодог байха. Партийна организацинууд өөhэдынгөө hунгалтын урда тээхи программануудые зохёожо тунхагладаг, коммунистнуудые арадай депутадуудта кандидадуудаар зуурдаг, hунгалтын кампани эмхидхэхэдэнь тэдэнэртэ туhалдаг.

Партийна организацинууд Конституцида тушаглэн, тэрээндэ таарамжатайгаар ажал ябуулгаяа эрхилдэг ниитын бусад эмхи зургаанууд болон бүридэлнүүдтэй hунгалтын урда тээхи хэлсээ баталжа, тэдэнэй дэбжүүлhэн депутадуудта КПСС-эй гэшүүн бэшэ кандидадуудые дэмжэдэг.

Арадай депутадуудай Совэдүүдэй съезднүүд болон сесси-

VI.

ПАРТИИН ЗӨӨРИ БА МҮНГЭН

37. КПСС-эй болон тэрэнэй организацинуудай ажал ябуулга партиин олзо оршын мүнгэн hангай болон материально-техническэ нөөсэнүүдээр хангагдадаг.

Партиин зөөринь болон мүнгэн зөөринь бүхы партиин нөөсэ баялиг мүн. Байшангууд болон барилганууд, тэдэнэй бүридэлдэ ородог хэблэлнүүд ба типографинуудтай хамта партийна хэблэлнүүд болон тэдэнэй эд зөөри, предприятинууд болон бусад эд зөөри, мүн баhа гэшүүдэй түлбэриhөө, партиин предприятинуудhаа ба бусад орошоhоо орохон мүнгэн зөөри КПСС-эй зөөри мүн гээшэ.

Партийна бюджет, нютагай партийна организацинуудhаа дамжуулан үгтэхэ мүнгэн зөөриин хэмжээнүүд ба мүнгэн зөөри хубаарилха гурим КПСС-эй Центральна Комитедэй Пленумээр баталагдажа, хэблэлдэ тунхаглагдадаг.

Партиин гэшүүдтэ гэшүүнэй hара бүриин түлбэри иимэ хэмжээтэйгээр тогтоогдоно:

70 түхэриг абадаг haa 10 мүнгэ,

71—100 түхэриг — 20 мүнгэ

101—150 түхэриг—30 мүнгэ

151—200 түхэриг — 1 процент

КПСС-эй областной комитедэй табадахи пленум

В. Б. БАЗАРОВАЙ ЭЛИДХЭЛ ТУШАА ҮГЭ ХЭЛЭЛГЭ

К. П. АЛЬЦМАН, Улаан-Үдын нарин сэмбын комбинадай директор:

— Би дүшэ гаран жэлэй туршада партиин гэшүүн ябанаб. 1953 онhоо хүтэлбэрилхы хүдэлмэридэб. Элдэб ушарнууд болодог hааб даа. Гэбэшье областной партийна организацидамнай иимэ тодхортой байдал байгаагүй. Мүнөө эндэ байhан ветерануудтай суг хүдэлhэншье байхаб. Теэд партиин XXVIII съездэ юундэ залуу үеын хүнүүд ошохо болоо юм? Би иимэ юумэ буруушаанаб.

Би олон ондоо hанамжын, сэхэ хөөрэлдөөнэй түлөөб. Зүгөөр ветерануудай бэшэг уншажа, дурамни айхабтар ехээр гутаа. Үзэмжэгүй муухай хэлбэритэйгээр бэшэгдэhэн бэшэг байнал. Хоёр жэлэй саана таанад хаана байгаабта? Энэл зал соо hунгаа бэшэ hэн гүбди? Мүнөө болоходо, юундэ гэнтэ hүхирэлдэхэ болобобибди. Би энээниие ойлгоногүйб.

Табалаевые оройдоошье танихагүйб. Тэрэниие жиирэй хүдэлмэрилэгшэ гэжэ тоологшоб.

Хэрбээ бэшэг иимэ үзэмжэгүй муухай хэлбэригүйгөөр бэшэгдээ hаань, олохон предприятинуудай, колхоз, совхозуудай тэрэниие дэмжэхэдэнь, бидэ бюроhоо шангаар асууха байгаабди. Тиимэ хэлбэритэй байhанhаань боложо, бэшэгэй удхыень хүнүүд ойлгоогүй. Гадна ветерануудшье ойлгоогүй. Үшөө хэблэлдэшье Розанов Казанцев хоёрой гаргаhан ябуулганууд тэрэниие бүри hүжэрөөгоо. hунгалтын урда тээхи кампаниин үедэ коммунистнуудые арад зондо зүрюугээр шэглүүлээт.

Кадрова политика тухай. Сэхыень хэлэхэдэ, кадрнуудай 90 процентнь буряад арадай бэшэ, харин ород арадай түлөөлэгшэд болоно гэжэ бэшэг соо хэлэгдэнэ. Үнэн дээрээ тиимэ бэшэ. Энэмнай нилээд шанга асуудал.

Нүхэд Беляков ба Нимаева тухай. Беляков олон жэлэй саана манда ерээд, гансаараа шахуу үлөө бшуу. Бидэ тэрэниие hунгаабди. Зарим дутагдалнуудыень харахадаа, тэрээн тушаа хэлэнгүйгөөр хоёр жэлэй саана дахинаа hунгаабди. Алдуунуудые гаргаабди. Пленумүүдэй болоходо, залуу болон наhатай коммунистнууд юундэ юушье хэлэдэггүй байгаа юм? Беляков ерээд, үлөө ха юм. Алдуунуудыень бидэ ззhаагүйбди. «Гурбалжан булан» тушаа hанамжые дэмжэнэб. Партиин горкомдошье тогтоhон байдалые ойлгоноб. Энэ талаар ветерануудай, комиссиин тобшололнуудые hайшаанаб.

Нүхэр Нимаева тухай. Би ганса коммунист бэшэ, мүн эхэнэр, эхэнэрнүүдэй совэдэй түрүүлэгшэ хадаа хэлэхэм. Нүхэд эрэшүүл, бидэ хайшаа ошожо ябанабибди? Тэрэ Нимаева тушаа үзэмжэгүй муухай ябуулга хэн гарганаб? Нүхэр Нимаева засаг буляалдаа, гүйгөө юм гү? Үгы. Хоёр жэлэй саана бидэ бүхы юумэ хараа бэшэ гүбди.

Үгынгөө түгэсхэлдэ эрдэм ухаан тухай. Кравцов мэргэжэлтэдээ hургахаяа менеджернүүдые урижа асарна. Би Эрхүүhээ уринаб. Эрдэм ухаан хаанаб? Юрэдөөл мүнөө бодомжотой, бүтэмжэтэй дурадхалнуудтай байха болоно бэшэ гүбди гэжэ үшөө дахин хэлэхээ hананаб.

Д-Н. Т. РАДНАЕВ, партиин, ажалай ветеран:

— Партиин ветерануудай бэшэг КПСС-эй обкомой бүхы гэшүүдтэ эльгээгдээ hэн. Обкомой гэшүүд энэ документ гартаа абаад байна гэжэ найданаб. Бидэнэрэй гүйлтаар СССР-эй арадай депутат С. Г. Шапхаев энэ бэшэг М. С. Горбачевто, КПК-гай түрүүлэгшэ Пугода барюулаа. Хубилган шэнэдхэлгын хуби заяагаар hанаагаа зобоhон бэшэгэй авторнуудай үнэн зүб байhые үнгэрhэн hунгуулиин кампани эли тодоор харуулба. Обкомой 9 таhагые даагшанарай, инспекторнүүдэй 8, обкомой бюрогой 4 гэшүүн арадай депутат боложо шадаагүй. КПСС-эй обкомой секретарьнар Беляков Тимашов хоёр альтернативагүй байжа, депутадаар hунгагдаhан байна. Гадна партиин райкомой нэгэдэхи 9 секретарьнар, КПСС-эй горкомой секретарь депутадаар hунгагдаагүй. Партийна аппарадай хүдэлмэрилэгшэдтэ үргэн арад зоной политическэ этигэл найдабари үзүүлхэеэ болиhые hунгуулиин дүнгүүд гэршэлжэ үгэнэ. Тиимэhээ областной партийна организацида тохёолдоhон доройтоhон байдалые партиин ветерануудай бэшэг зүбөөр харуулжа, КПСС-эй обкомой бюро тушаалhаа бууха гэhэн эрилтэ зүб байба гээшэ. Республикада хубилган шэнэдхэлгын үйлэнүүдые хүгжөөнгүй байлга, экономикодо, социальна hалбарида болон оюун бодолой байдалда хубилалтагүй байлга эгээн түрүүн маанадай hанаае зобооно. Кадрова политикые бүдүүлигээр хазагайруулгын, кадрнуудые шэлэн абалгада ба хубаарилан табилгада партийна ёhо гуримуудые хазагайруулгын үрэ дүнгүүд республикын социально-экономическа хүгжэлтые хубилган шэнэдхэлгэдэ ехэ haад болоо. Кадрова политикын талаар манай партиин ажабайдалда боложо байhан хубилалтануудhаа обкомой бюро, нэгэдэхи секретарь А. М. Беляков тобшолол хээгүй. Илангаяа демократическа ёhо гуримаар, олондо мэдээсэжэ, хэдэн кандидатуранууд сооhоо кадрнуудые шэлэн абаха тухай. Энээнэй хойшолон гэхэдэ, хүтэлбэрилхы тушаалда нэрэ хүндэгүй, бэеэ муугаар абажа ябаhан, ажал хэрэгээшье hайн мэдэхэгүй, нүхэр Беляковто үнэн сэхэ хүнүүд дэбжүүлэгдэhэн байна.

Энэ асуудалаар олон жэшээнүүдые дурдахаар. Молитвиниие партиин обкомой эмхидхэлэй таhагые даагшаар, обкомой бюрогой гэшүүнээр томилhониинь республикын коммунистнуудые гайхуулаа hэн. Молитвин республика, эндэхи хүнүүдые огто мэдэхэгүй байгаа ха юм. Эндэ гурбан жэл соо хүдэлхэдөө кадрнуудтай ябуулагдаха хүдэлмэри бүри орёо болгохоhоо бэшэ юумэ хээгүй. Беляковой зууршалгаар тэрэнэй КПСС-эй ЦК-гай аппарадта хүдэлхөөр эльгээгдэhэниинь хүнүүдые бүришье гайхуулаа. Республикашье, хүнүүдыешье мэдэхэ болонгүй тэрэ ябаа. Тиигээдшье тэрэ сэхэ сэбэр бэшэ хүн байшоо. Хүдэлмэришэдтэ үгтэhэн «Волга» автомобиль худалдажа абаа, hамгаяа Совминай аппарадта хүндэтэй тушаалда оруулжа хүдэлгөө. Гэбэшье тэрэ хаанашьеб хүдэлхэ ёhотой юм бээз. Теэд юундэ Совминда хүдэлхэ байгааб?

Тэрэшэлэн теоретическэ талаар бэлэдхэл муутай, политическэ hургуулигүй, урдань хүдэлжэ байhан ажалдаа хүндэгүй болоhон Горловые үзэл сурталай таhагые даагшаар томилhониинь алдуу болоо гэжэ тоолохо хэрэгтэй. Хэрэг мэдэхэгүйгөөр, захиргаанай зонхилхо онол аргануудаар хүдэлдэгөөрөө интеллигенциин урдаhаа өөрыгөө табижа, коммунистнуудай дунда нэрэ хүндэгүй болонхой.

Бээ hайн талаhаа харуулжа шадаагүй хүнүүдые нэгэ тушаалhаа нүгөө тушаалда табиха ушар дэлгэрээ. Жэшээ болгон Совминай хэрэгүүдые эрхилэгшэ байhан Клочихин, Түнхэнэй РАПО-гой түрүүлэгшэ байhан Колмаков болон бусадые харагты.

Кадрнуудтай ябуулагдаха хүдэлмэридэ хайша хэрэгээр хандадагhаа боложо, олон хүнүүд аягүй байдалда ороно. Пуховской гэгшые харая. Урдань энэмнай ажахын бэрхэ хүтэлбэрилэгшэ ябаhан, тэрэниие элдэб тушаалнуудта таби табиhаар hүүлэй hүүлдэ нэрэ хүндыень унагаагаа, бузарлажа хаяа. Бартуковые баhал тиигээ. Тэрэниие гурбан районой партиин нэгэдэхи секретаряар обком зууршалhан байна. Эгээн hүүлдэ тэрэ статуправлениин начальнигай тушаалда зууршалагдаа. Теэд хаанашье тэрэниие hунгаагүй. Энэмнай мэргэжэлтэй хүн ха юм. Өөрынгөө мэргэжэлээр хүдэлөө haa, hайн аша үрэ үгэхэ байгаа.

Партийна органуудые шүүмжэлhэнэй hүүлээр алдуунуудаа, дутуу дунданууддаа шэнжэлжэ, зүб тобшолол хэхэ hайн ёhо гурим манай партида бии байhан юм. Тиигэхын орондо обкомой хүтэлбэрилэгшэд олондо мэдээсэл тараадаг хэрэгсэлнүүдые хэрэглэн бэшэгэй авторнуудые элдэб муухайгаар хардажа эхилээ. Мүн партийна жаяг заршамтай яашье тааралдахагүй онол арганууды хэрэглээ. Тииhээ тиитэрээ обкомой секретарь Нимаева бэшэгэй авторнуудые 1937—38 онуудай хобуушадтай жэшээhэн байна. «Правда Бурятии» газетэдэ тунхаглаhан статья соогоо нүхэр Подлеснов партиин ветеранууд наhанайнгаа амаралтада гаража гомдоо гэжэ бэшээ. Ахир түлюураар бодонот, нүхэр Подлеснов! Энэ кампаниин эгээл муухайнь гэхэдэ, обкомой нэгэдэхи секретарь Беляковой үндэhэ яhатадай хоорондо зүришэлдөө үүсхэлгэ болоно. Ветерануудай обкомой бюрогой гэшүүдтэй уулзахада, энээн тухай хэлээ hэм.

Нэгэдэхеэр, ветерануудай бэшэг соо үндэhэ яhатанай харилсаан тухай нэгэшье үгэ байгаагүй; хоёрдохёор, обкомой бюрогой ганса ород гэшүүдэй бэшэ, мүн буряадуудай (Шомоев, Нимаева, Албашеев болон бусадай) алдуунууд, дутуу дунданууд тухай хэлэгдэнэ. Гадна хуули бусаар агнуури эмхидхээ гэhэн документ Яруунын районой «Комсомольский» совхозhоо ерээ. Энэ агнууриида ЦК-гай инструктор Кудрявцев, обкомой секретарь Албашеев хоёр хандагай, хэдэн гүрөөhэ алаhан байна. Кудрявцев Албашеев хоёрой хуули бууса ябадал тухай бэшэг бэшэhэн совхозой директор Цыреновые ажалhаань гаргууhан байха юм.

Партийна ёhо гуримые сахигшад өөhэдтэнь таарамжагүй хүнүүдые иигэжэл хэhээдэг байна.

Нүхэр Кудрявцевай зан ябадалые зүбшэн хэлсэхэ дурадхалтайгаар ЦК-гай партийна комитедтэ хандахые гүйнаб. Иимэ хүн коммунист байжа шадахагүй, байхашье ёhогүй, тэрэ партиhаа, ажалhаа гаргагдаха ёhотой гэжэ бии тоолоноб.

Саашань. Албашеев тухай Юрэдөөл, партийна ба гүрэнэй журамые иимэ бүдүүлигээр хазагайруулhан хүн тухай ямар шиидхэбэри абаха байhанаа пленум хаража үзэхэ зэргэтэй.

Нэгэдэхи секретариин өөрөө сэхэ сэбэр бэшэ сэдьхэлтэй байhанаа харуулжа байhаниинь халагламаар. Нүхэр Беляков рудоуправленеэр дамжуулан, Первомайский хотодо япон автомашина худалдажа абаад, тэрэниие хайшаншьеб эльгээжэрхёо гэhэн табан хүнэй гар табилгатай бэшэг Хэжэнгын районhоо ороhон байгаа.

Тэрэнэй хангалтагүй буруу ябадал тухай, үндэhэ яhатадай хоорондо хёмороо зүришэлдөө үүдхэhэн тухай тон олон дохёонууд районуудhаа ороно, тиимэhээ нүхэр Беляковые зүбшэн хэлсэжэ, хатуу шангаар хэhээхэ хэрэгтэй.

Бюрогой бусад гэшүүд тушаа хэлэхэ болоо haa, энэ бюрое тарааха, партийна конференцидэ бэлдэхэ талаар эмхидхэлэй комитедые hунгаха хэрэгтэй гэжэ тоолонобди. Хүлеэхэдэшье болохо hэн. Теэд тэрээндэ бэлдэжэ үнгэргэлгэдэ, шэнэ обкомые бүридүүлгэдэ тон шэнэ хүнүүд хабаадаха ёhотой.

В. Р. БУЛДАЕВ, КПСС-эй Загарайн райкомой нэгэдэхи секретарь:

— Мүнөөдэр областной партийна организациин хуби заяанда хабаатай асуудал зүбшэн хэлсэжэ байнабди. КПСС-эй обкомой пленумдэ ерэхэhээ урид Буряадай эрдэмэй түбэй партийна суглаанай шиидхэбэриие үшөө дахин зүбшэн хэлсээбди. Би тиимэhээ Загарайн районой коммунистнуудай хараа бодол тухай хэлэхэ хүсэлэнтэйб.

Ажалай ба дайнай ветерануудай хододоо зүб, горитой юумэ хэлэдэг гээд мэдэнэбди. Энэньшье ойлгосотой. Гэхэтэй хамта Буряадай эрдэмэй түбэй актова зал сооhоо партиин обкомые тушаалhаань буулгаха тухай эрилтэ табигдаhыень би ойлгоногүйб.

Загарайн районой партийна организаци Буряадай эрдэмэй түбэй партийна суглаанай шиидхэбэриие дэмжэхэгүй гэжэ тоолобо. Гэхэтэй хамта партиин обкомой бюрогой хүдэлмэридэ илангаяа кадрнуудые шэлэн абаха, хубаарилан табиха асуудалаар олон дутагдалнуудтай. Ветерануудай бэшэг соо энээн тухай зүбөөр хэлэгдэнэ. Юрэнхыдөө, партиин обкомой эмхидхэлэй таhаг hүүлэй үедэ олон алдуунуудые гаргаhан байна. Жэшээлхэдэ, манай районой Шэнэ-Бэрээнэй заводой коммунистнууд Василий Михайлович Пуховскойе бэрхэ хүтэлбэрилэгшэ гээд hайн мэдэдэг, тэрэнэй ажал ябуулгые хододоо дэмжэдэг байгаа. Гэбэшье обкомой эмхидхэлэй таhагай гэмээр нүхэр Пуховской мүртэй ажалгүй болоод ябана гэжэ хэлэхэдэ, ехэ алдуу болохогүй ха.

Владимир Иванович Карпов 11 жэлэй туршада Мухар-Шэбэрэй райондо ажаллажа, тус райониие хүгжэлтын замда гаргаhан гээд hайн мэдэнэбди. Гэхэ зуура хүдөөгэй ажалшадай hанаа бодолые hайнаар мэдэнгүй нүхэр Карповые агропромсоюзда оруулха гэжэ hэдэhэн байна. Тэндэ hанаашалгань бүтээгүй. Гэбэшье нүхэр Карповые партиин обкомой аграрна таhагые даагшаар томилоо.

Даши Раднаевич Раднаев үгэ хэлэхэдээ, али нэгыень шэлэжэ hунгаха аргагүйгөөр депутадта кандидат болоhон тухай хэлэбэ. Би, жэшээлхэдэ, районойнгоо Дабаатын округhоо Буряадай АССР-эй арадай депутадта кандидадаар дэбжүүлэгдээ hэм. Тус округhоо ондоо хүнүүдэй депутадта кандидадаар дэбжүүлэгдээгүй байха-

КПСС-эй областной комитедэй табадахи пленум

В. Б. БАЗАРОВАЙ ЭЛИДХЭЛ ТУШАА ҮГЭ ХЭЛЭЛГЭ

доройтон унаа. Нёдондо горплодоовощторгын худалдан абаһан хартаабха мүнөө складууд соо ехээр үжэжэ, гутажа байна. Бүхыдөө 760 мянган түхэригэй хохидолдо орообди. Тэрэшэлэн зарим районуудта хартаабха ба овощ тарилгын талмай бага болгогдоо. Иигээд байхадаа, хотодо ажаһуугшадые юугээр тэжээхэ болонобибди? Харин тиихэдэнь таанад, обкомой бюрогой гэшүүд шухала эдэ асуудалнуудаар зөхисотой хэмжээнүүдые абахын орондо бюрогой гэшүүд Розанов Казанцев хоёрой хоорондо аягүй тэмсэл «Правда Бурятии» газетын хуудаһануудта дээрэ эмхидхээт. Энээниие арад зон харажал байна.

Бэшэг бэшэһэн ветерануд хонин һүрэгэй хороогдожо байһан ушарта һанаагаа зобоно. 1984 оной эхиндэ 1636 мянган хонин байгаа һаа, байгша оной январиин 1-дэ 1358 мянган болоо. Бүхыдөө 278 мянгаар хороо. Энэ хадаа гурба мянган тонно мяхан гээшэ. Эбэртэ бодо мал, гахай олошоруулһанай ашаар иимэ байдалаа һайжаруулхань гээбы гэн гэһэй, эбэртэ бодо малайшье тоо мүн лэ доошолоо. Жэшээнь, Загарайн райондо 800, Хэжэнгэдэ—400, Хурамхаанда—1400, Хяагтада—800, Хоридо—100 толгой малаар табан жэлэй эхинһээ үсөөн болоо.

Гадна үнеэдэйшье һүрэг үсөөрнэ. Энэ табан жэлэй эхин багта 113 мянган үнеэн байбал, мүнөө тэдэнэй тоо 109,8 мянганда хүрөө. Тиимэһээ партиин бүлэг ветерануудай һанаата болоһон ушарые үндэһэ баримтатай гэжэ тоолонобди.

Ажал эмхидхэлгын түрүү онол арганууд муугаар нэбтэрүүлэгдэнэ. Энэ талаар партийна ба совет зурһаанууд мүртэй һайнаар дэмжэлгэ эмхидхэнэгүй.

Мүнгэ, зөөри үгэжэ, колхоз, совхозуудта туһаламжа үзүүлхэ хэрэг хангалтагүйгөөр бэелүүлэгдэнэ. Нёдондо промышленностьда үгтэхэ капитальна һомололгын жасаһаа 24 миллион түхэриг хүдөө нютагуудта үгтэхэ һаа, бодото дээрэ 4,7 миллион түхэриг дамжуулагдаа. Энэ асуудал оройдоошье шиидхэгдэнэгүй. Хүдөөгэймнай нютагууд яагаад хүгжэхэ юм? Сэхыень хэлэхэдэ, КПСС-эй ЦК-гай мартын (1990 он) Пленумэй шиидхэбэринүүдые дүүргэлгэһээ арсалта болоно гээшэ.

Беляков тухай. ЦК-гай гэшүүндэ кандидат, СССР-эй арадай депутат хадаа партиин ЦК-гай Пленумүүдэй һүүлээр арад зонтой, коммунистнуудтай үсөөн уулзана. Жэшээлхэдэ, Агропромой, Агропромсоюзай хүл дээрэ гараха үедэнь манай коллективтэ, партийна суглаандашье ерээгүй. Бюрогой бусад гэшүүд, обкомой секретарьнаршье ерэнэгүй. Гадна обкомой аграрна, эмхидхэлэй болон үзэл сурталай хүдэлмэриин таһагуудай хүдэлмэрилэгшэд партийна суглаануудта ерэнэгүй, мантай уулзажа хөөрэлдөөгүй.

П. В. БАХАЕВ, партиин Хориин райкомой нэгэдэхи секретарь:

— Общиествын һалбари бүхэндэ, орон доторнай боложо байһан политическэ тэмсэлэй зүришэлдөөн манай областной партийна организацидашье хүрэжэ ерэбэ. Тиимэһээ бидэ политическэ үйлэ хэрэгүүдтэ зүб сэгнэлтэ үгэһэн эрид шиидхэбэри абаха болонобди. Мүнөөдэрэй энэ пленумһээ республикымнай олон түмэн ажалшад, областной партийна организациин коммунистнууд ехэ юумэ хүлеэнэ.

Нэгэдэхеэр, партиин, ажалай ветерануудай бэшэг республика доторхи байдалда онсо сэгнэлтэ үгэбэ. Гэхэтэй хамта Буряадай эрдэмэй түбэй партийна нэмэл суглаан һайн бэлэдхэлгүйгөөр, өөрын һайн һанамжа, дурадхалгүйгөөр гэхэ гү, али ондоогоор хэлэбэл, харюусалгагүйгөөр үнгэргэгдөө. Энээн тухай Хориин партийна организациин коммунистнууд партиингаа райкомой пленум дээрэ «КПСС-эй ЦК-гай февралиин Пленумэй дүнгүүд ба партиин XXVIII съездэ КПСС-эй ЦК-гай Платформын проект тухай» асуудал зүбшэн хэлсэхэдээ дэлгэрэнгыгээр хэлээ һэн. Тиимэһээ партийна кадрнуудта добтолжо, элдэб эсын гэмнэлгэнүүдые хэһэн БНЦ-гэй шиидхэбэриие дэмжэхэгүй гэһэн тобшолол хээ һэмди. Үнэндөө энэ гэмнэлгэнь ямаршье үндэһэгүй юм. Ядахын сагта нүхэр А. М. Беляковые абажа хараял даа. Манай областной партийна организацида энэ нүхэрнай хорин табан жэл шахуу ажаллана. Городой, республикын хүгжэлтэдэ тэрэнэй оруулһан хубита аргагүй ехэ байха. Жэшээлбэл, манай Хориин партийна организацида нэгэнтэ бэшэ ерэжэ, олон удаа һайн, аша үрэтэй туһаламжа үзүүлһэн байха юм. Бидэ тэрэнэй хүдэлмэрезр сэдьхэлээ ханангибди. Зүгөөр партиин обкомой бюрогой, мүн тэрэнэй өөрынь талаһаа кадрнуудые шэлэн олохо, зүбөөр томилхо, һурган хүмүүжүүлхэ талаар горитойхон алдуу гаргагдаа гэжэ эндэ хэлэгдэһынь зүбшөөхэ байнаб. Эдэ баримтануудтухай урид үгэ хэлэһэн нүхэд тодорхойгоор тогтоо.

Ганса хүн дээрэ бүхы гэмээ тохохо ёһогүйбди. Жэшээлбэл, Эдеэ хоолой программын бэелүүлэгдээгүй байһанда Беляков гансаараа зэмэтэй гү? һүүлэй 4—5 жэлэй туршада республикамнай хүдөө ажахын үйлэдбэри хүгжөөхэ талаар горитойхон алхам хээ. Тэрэ тоодо манай Хориин районодо ехэ хубилалта болоо. Харыт даа, 1987—1988 онуудай үерэй хохидол ехэ бэрхэшээл ушаруулаа, нёдондо ган гасуур болоо. Сагай уларилай-байгаалиин эдэ бэрхэшээлнүүд манай республикын хүн зониие эдеэ хоолоор хангалгада ехэ һаад түбэг ушаруулһан байха.

Эдэ бүхы бэрхэшээлнүүдэй ушархада нүхэр Беляковой хүтэлбэри доро партиин областной комитет зохихо хэмжээнүүдые абадаг байгаа. Саашань үзэл сурталай хүдэлмэри тухай хэлэбэл, эндэ тодорхойлогдоһон онсо шухала шүүмжэлэлые зүб гэхээр. Зүгөөр бүхы дутагдалаа гансал нүхэр Нимаевада, Горловто, тохожо баһал болохогүй. Урдандаа энэ шэглэл яһала өөрыгөө харюулһан гэжэ тоологдодог байгаа. Эхэнэрнүүдые партийна хүдэлмэридэ дэбжүүлхэ эрилтын табигдаһые һанана ёһотойт. Энэл үеэр Лидия Чимитовна үзэл сурталай талаар секретаряар ажаллахаяа ерээ һэн. Бидэ тэрэниие энэ тушаалда һунгаабди. Тэрэ үедэ партийна хүдэлмэриин дүй дүршэлөөршье бага байгаа. Эхин дээрээ арга шадабариин багаһаа алдуу гаргаха гээшэ гайхалтай бэшэл даа. Хэһэн ажалыень муушалаад, гол «зэмэтэниие» бэдэрхэ гээшэ буруу. Энэ жэлэй, мүн нёдондоной эсэстэ хэһэн хүдэлмэриинь шэнжэлэн харабал, тэрэ манай республикада үзэл сурталай хүдэлмэриие аша үрэтэйгөөр, үргэнөөр ябуулхын тула ехэ ажал хээ. Лидия Чимитовна үгэ хэлэхэдээшье хурса, бэрхэ, залуу, ухаатай. Түрүүшынгээ алдууһаа тобшолол хэжэ, саашадаа бүри һайнаар ажаллаха гэжэ найданаб.

Партиин райкомой нэгэдэхи секретаряар богони бэшэ болзорто ажаллажа байһан би Карпов тухай хэлэхэ хүсэлэнтэйб. Энэ хүниие иигэжэ гэмнэжэ болохо гү? Тон томо совхозой директорээр 14 жэлэй туршада ажаллахадаа, хүдөө ажахын хэды ехэ продукци үйлэдбэрилөө гээшэб. Иимэ хэмжээнэй продукци зарим районшье үйлэдбэрилөөгүй байха. Томо гурбан орденоор шагнагданхай — Ажалай Улаан Тугай, Октябриин революциин, Ленинэй орден шагналтай хүн. Арба нэгэн жэлһээ үлүү хугасаада нэгэдэхи секретаряар ажаллаа. Тэрэнэй гаража ошоходо партиин Мухар-Шэбэрэй райком баяр баясхалан хүргэһэн байха. Иимэ сэгнэлтэ үгэхэ, иигэжэ гэмнэхэ гээшэ буруул даа, хүндэтэ ветеранууд, һаядаа өөрөөшье танай зэргэдэ орохомни. Минии һанахада, хүн гээшэ хододоо сэхэ, сэбэр ябаха ёһотой, үнэн зүбэй түлөө тэмсэхэ ёһотойбди.

Ондоо хүдэлмэридэ ороһонһоо уламжалан Анатолий Михайлович манай партийна организациһаа гаража ошохонь, Тиимэһээ элүүр энхэ ябахыень, аша үрэтэйгөөр хүдэлхыень үреэнэбди. Хэрбээ нүхэр Беляковой муу, һайн талыень согсолон тоолобол, һайниинь хэзээдэшье булюу байха.

А. Б. БЕССОЛОВ, барилгын «БАМтоннельстрой» управлениин начальник:

— Урид үгэ хэлэгшын һанамжа гүйсэд дэмжэнэбди. Тэрэниие обкомой олонхи гэшүүд һайшаан угтаа һэн. Хойто-Байгалай районой коммунистнууд, тэрэ тоодо «БАМтоннельстройн» коммунистнууд өөһэдынгөө суглаан дээрэ БНЦ-гэй партийна суглаанай шиидхэбэриие нэгэ һаналтайгаар дэмжээгүй.

Энэ бэшэгэй бэшэгдэһэн ушар баримта хадаа манай партийна организациин аша габьяа болоно. Гэбэшье ветерануудай бэшэгэй хэлбэри, илангаяа БНЦ-гэй коммунистнуудай шиидхэбэри буруушаагдамаар байна. Хойто зүгтэ ажаһуудаг бидэ БАМ-ай кадрнууд тушаа хэлэгдэһэн үгэнүүдые дэмжэжэ, угтаабди. Партийна ба совет хүдэлмэриин дүршэлгүй кадрнууд Улаан-Үдэ хотоһоо, БАМ-һаа абтана гэжэ бэшэгдэнхэй. Тэндэ олон нэрэнүүд тоологдоно: Никулинских, Молитвин, Крючков. Нүхэр Крючков хадаа БАМ-ай түрүүшын үдэрнүүдһээ райкомой секретаряар хүдэлөө. Би энэ гэмнэлгые мүн өөрынгөө нэрэдэшье гэжэ ойлгооб. Би БАМ-да 16 жэлэй туршада байнаб. Энэ хугасаа соо зайн галгүй, гэр байргүй, айхабтар муу эрхэ байдалда байхадамнай БНЦ хаана байгаа юм?

Үндэр ехэ хэмжээнэй политическэ ба совет хүдэлмэри тухай. Тиимэ ехэ хэмжээнгүйгөөр энэ хүдэлмэри ябуулжа, мүнөө бүхы юумэеэ дүүргээд байхадамнай, шүүмжэлхэдэ, элдэб ярлаг няахада, шабар шабхаар бузарлахада, бэлэн бэээ. Зүгөөр түмэр замые ябуулдаг болгоод байхадамнай, БНЦ оройдоошье харагданагүй дахинаа. Айхабтар олон зон ажалгүй байна. Энэ үргэн ехэ хизаарые ашаглахын тулада энэ хүсые хэрэглэхэ хэрэгтэй. Зүгөөр ямаршье зуурэшалганууд байхагүй, яахашье аргагүй болоһон хүн зон дураа гутажа, иишэ тиишээ таража эхилээ.

Бэшэг соо, БНЦ-гэй коммунистнуудай тогтоол соо хэлэгдэһэн бүхы гэмнэлгэнүүдые буруушаажа, бодомжотой юумэнүүдыень абаха хэрэгтэй. Анатолий Михайловичта шэнэ гаарта урагшатайгаар хүдэлхыень хүсэһэн нүхэрэй хүсэлые дэмжэнэб.

А. А. АГАНЕСОВА, телевидениин редактор:

— Манай республикын партийна организацида элдэб янзын хүнэй гайхахаар ушарнууд боложо байдаг. Би хорин жэлэй стажтай юрын коммунист байһан тула иигэжэ хэлэхэ байнаб. Партиин ветерануудай бэшэг соо хэлэгдэһэн тоо, баримтанууд бодомжолхыемни баадхаһан байна. Би энэ буряадай телевидениин хүгжэлтын асуудалнууд дээрэ тогтохо хүсэлэнтэйб.

Буряадай телевидени республикын бүхы районуудта дамжуулгануудаа хүргэдэг бэшэ. Юундэб гэхэдэ, манай телевидени мүнөө үеын оньһон түхеэрэлгэнүүдээр һайнаар хангагданхай бэшэ ха юм. Кадрнууд дуталдана. Теэд эдэ кадрнууд тухай асуудал хэн шиидхэхэ ёһотойб? Кадрнуудай дуталдадаг дээрэһээ буряад хэлэн дээрэ дамжуулгаа ехэ болгохо аргагүй байнабди. Телевидениин кадрнуудай һуудал байдал муу, салин хүлһэниинь 110—130 түхэриг хүрэдэг. Хүтэлбэрилгын аппарат хорооһоной ашаар партиин райкомууд, горкомууд, обком болон райгүйсэдкомуудай хүдэлмэрилэгшэдэй салин хүлһэн дээшэлээ гээд мэдэнэбди.

Мүнөө, нацинууд хоорондын асуудалнуудые шиидхэлгын орёо эрхэ байдалда буряадай телевидениин гол шухала асуудалнууд шиидхэгдэнэгүй гээд сэхэ хэлэхэ байнабди.

Ветерануудай бэшэг соо республикын үзэл сурталай хүдэлмэриие толгойлдог хүнүүд шүүмжэлэгдэнэ. Гэхэтэй хамта, республикынгаа экономическа хүгжэлтые доройтуулһан хүнүүдэй тоодо урданьшье хүтэлбэрилхы тушаалда ябаһан хүнүүд оролсохо ёһотой. Үзэл сурталай хүдэлмэрилэгшэд республикын журналистнуудтай уулзадаггүй, хөөрэлдэдэггүй, тэдэнэй һанаа зобоодог юумэн һонирхуулдаггүй байгаа.

Журналистнуудай гэр байра абахада нэмэлтэ талмай хүртэхэ ёһотой гэжэ хэлэгдэнэ. Тиимэ эрхэ бии. Зүгөөр, нэмэлтэ талмайтай гэртэй журналистнууд республика доторнай олон гү?

Мүнөө бүхы шүүмжэлэгшэд арад зон тухайгаа, социальна үнэн зүб байдал тухай һанаагаа зобонобди, энэ гол зорилгомнай болоно гэжэ мэдүүлнэ.

Партиин областной комитет республикын телевидениин байдалаар һонирходоггүй. Партиин обкомой бюрогой 15 гэшүүнэй гансал Беляков Нимаева хоёр манай телевиденеэр үгэ хэлэһэн байна. Мүнөө КПСС-эй обком митингнүүдтэ, һунгагшадай клубуудта ошожо, эхин организацинуудай коммунистнуудтай мүн хүн зонтой уулзажа хөөрэлдэнэгүй.

Кадрнууд тухай хэлэе. Олониитын мэдээсэл тараадаг хэрэгсэлнүүдэй хүтэлбэрилэгшэдые партиин үзэл сурталай таһаг томилдог юм. Олонхи ушарта аппаратда ажалладаг хүнүүд тиимэ хүтэлбэрилэгшөөр эльгээгдэнэ. КПСС-эй обкомой орган болодог «Правда Бурятии» газетэ коммунистнууд Казанцев болон Гаязовай өөрынгөө дураар өөрынгөө аша туһада хэрэглэдэг газетэ болонхой. Буряадай АССР-эй журналистнуудай съездын хүдэлмэри тухай тоосоон «Правда Бурятии» газетын хуудаһанда толилогдоогүй.

Р. Гаязовай гар табилгатай статьянууд удха шанарайнгаа талаар бирагүй байхаһаа гадна заримдаа баримтануудые хазагайруулдаг гэжэ элирнэ. Нүхэр Казанцев партиин обкомой бюрогой гэшүүндэ кандидат, харин Гаязов партиин обкомой инструктор байһан юм. Иимэ байдалһаа нэгэшье зохихо тобшолол хэгдэнэгүй.

«Правда Бурятии» газетын редакцида бэрхэ журналистнуудшье бии юм. Журналистнуудай холбооной съезд энээниие сэхэ гэршэлбэ. Журналистнуудай холбооной гэшүүд баримтануудые шалгажа үзөөгүй дээрэһээ партиин ветерануудай бэшэгые, Буряадай эрдэмэй түбэй партийна суглаанай шиидхэбэриие дэмжээгүй.

КПСС-эй обкомой үзэл сурталай талаар секретарь тухай хэлэхэмни. һүүлэй үедэ Нимаевагай туһаламжаар зарим шиидхэгдээгүй асуудалнууд шиидхэгдэжэ байнхай. Жэшээлхэдэ, тэрэ буряад хэлэн дээрэ дамжуулга хэдэг кадрнуудаар һонирхоо. Тэрэнэй туһаламжаар телевидениин шэнэ түб бариха тухай асуудал зүбшэгдэжэ эхилэнхэй. Үзэл сурталай талаар секретарь хүдэлмэришэнгэй, ламатай, коммунисттай зэргэлээд дамжуулгада хабаадалсана. Би тиигэжэ хэлэхэдээ, нүхэр Нимаевае магтана бэшэб, тэрэнэй ажалые конференци дээрэ сэгнэнэ бэзэ.

Минии һанахада, үзэл сурталай таһагай бүридэлые шэнээр хаража үзэхэ, кадрнуудые зүбөөр хубаарилан табиха гээшэ шухала зорилго болоод байна.

И. Л. ДУЛЬБИНОВ, партиин ветеран:

РСФСР-эй, Буряадай АССР-эй арадай депутадта бүлэг кандидадууд нэмэл бэшэг соогоо һунгалтын урда тээхи тэмсэлэй гурим заншалые тоонгүйгөөр, обкомой, Совминай хүтэлбэрилэгшэдэй, партиин райкомуудай секретарьнуудай фамилинуудые зураг гэжэ уряалаа. Харюудань арад зон, һунгагшад нэмэл бэшэг бэшэһэн РСФСР-эй арадай депутадта бүхы кандидадуудай, Буряадай АССР-эй депутадта олонхи кандидадуудай фамилинуудые зураад, нүхэд Беляковай, Тимашовой, Булдаевай, Покацкиин, бэшэг соо заагдаһан райкомуудай секретарьнарай түлөө дуугаа үгөө. Хэнэй түлөө дуугаа үгэхэеэ, хэниие буруушаахаяа арад зон мэдэхэ даа.

Эрдэмэй түбтэ үнгэрһэн партийна суглаан обкомые гэмнэһэн митинг мэтэ байгаа. Хэблэлдэ гараһан материалнуудаар тухайлхада, обкомые отставкада гаргаха гэһэн суглаанай тогтоол эхин парторганизацинуудта дэмжэгдээгүй.

Февралиин 25-да Улаан-Үдэдэ болоһон митингын үедэ обкомые отставкада гаргаха эрилтэ табигдаа һэн. Теэд тэндэшье хүдэлмэришэн ангиин, Совет Армиин түлөөлэгшэд бодомжотой, зүйтэй һанамжануудаа элирхэйлээ. Партиин Уставай ёһоор һунгагдаһан хүтэлбэрилэгшэдэй хуби заяан митингнүүд дээрэ бэшэ, харин пленумүүд, партконференцинүүд дээрэ шиидхэгдэхэ ёһотой.

«Партиин ветерануд» гэжэ өөрыгөө нэрлэгшэдэй бэшэг тухай. 59 хүн тэрээн доро гараа табяа. Тэдэнэй миил гурбанкинь (5 процент) партиин ёһотой ветерануд болоно. Бэшэг доро гараа табигшадай дунда 11, 19, 20, 24, 28 жэлэй, харин нэгэнь (Дудин) гурбан жэлэй партийна стажтай хүнүүд байгаа. КПСС-эй ЦК-гай шиидхэбэреэр партиин ветеранай статус тодорхойлогдонхой ха юм. Тэрэ хадаа партида 50 жэл, тэрээнһээ дээшэ байһан хүнүүд болоно. Гараа табигшадай 95 процентнь энэ эрилтэдэ таарангүй. «Партиин ветерануд» гэжэ яагаад өөрыгөө нэрлээ гээшэб?

Город соо партиин ёһотой ветерануд болохо хэдэн зуугаад хүн бии. Эрдэмэй түбэй, Улаан-Үдэдэ болоһон митингын шиидхэбэринүүд тушаа, «партиин ветерануд» гэһэн хүнүүдэй бэшэг тушаа манай һанамжые хүн һураа гээшэ гү? «Правда Бурятии» газетын редакцида, партиин обкомдо бэшэгэй авторнуудые «партиин ветерануд» гэжэ тоолоод, шашаг зандарган үгэ хэлэлгыень юундэ шагнаа гээшэб? Харин бидэниие, партиин ёһотой ветерануудые хэншье уряагүй.

Бэшэг доро гол түлэб буряадууд гараа табяа, шүүмжэлэлынь гол түлэб ород яһанай хүнүүдэй урдаһаа шэглүүлэгдэнхэй гэжэ олон нүхэд анхараа ёһотой. Зорюута гү, али бэшэ гү — юрэдөөл, иимэ шэглэлтэй болошоо. Интернационализмын хараа бодолтой бидэнэр, буряадууд, энээн тухай хэлэхэ уялгатайбди. Нацинууд хоорондын зүришэлдөөнэй аюултай минь эндэ табигдаагүй аабза? Тэрэниие болгоомжотойгоор задалжа хаяха хэрэгтэй. Мүнөөнэй обкомой хүтэлбэрилэгшэд ёһотой интернационалистнууд гэжэ би гүн сэдьхэлһээ этигэнэб.

Генеральна секретарьта бэшэгдэһэн бэшэг, авторнуудтай хэлсэнгүйгөөр, эрдэмэй түбэй партийна суглаан дээрэ юундэ соносхогдоо, хэблэлдэ юундэ гараа б? Хэн энээнэй түлөө харюусалгатайб?

Бэшэг соо КПСС-эй ЦК-гай инспектор нүхэр Кудрявцев бэлэгүүдые гэхэ гү, али эдилгэ абаа гэжэ гэмнэгдээ. Гараа табиһан хүн бүхэнһөө тодорхой ямар баримтануудтайбта, бэшэг соо тэдэ юундэ үгыб гэжэ һурыт.

«Партиин ветерануудай» бэшэгэй удхые сүм буруушаажа болохогүй. Зүйтэй юумэн бии гэжэ обкомойхидшье мэдэрнэ ха юм. Кадрнуудые шэлэлгын талаар зарим дутагдалнуудые бэшэгэй авторнууд зүб шүүмжэлээ. Дурсагдаһан Карпов, Бачеев, Горлов, Пуховской гэгшэдыешье абаад үзыт. Гэбэшье хоёр-нэгэ алдууһаа тобшолол хэлтэгүй.

Бүлэг коммунистнуудай бэшэг соо бүхы обкомые отставкада гаргаха, нүхэр Беляковые партийна, гүрэнэй харюусалгада хабаадуулха гэһэн эрилтэ табигдаа. Ямар гэмтэ ябуулгануудай түлөө тиихэ юм? Миил алдуу эндүүнүүд бии, тэдэниие заһаха хэрэгтэй.

Бэшэгэй авторнууд республика дотор экономическа, политическэ, оюун бодолой, социальна һалбаринуудта һайн шэглэлтэй ямаршье хубилалтанууд болоогүй гэжэ бэшэнэ. Энэнь буруу. Республикада, бүхы орон соошье хэды хүндэ хүшэр байбашье, һайн тээшээ хубилалтанууд элеэр харагдаа бшуу.

Обкомой бүхы бюрое отставкада гаргаха эрилтэ бэшэгэй авторнууд табяа. Ямаршье илгаагүйгөөр тиигэжэ болохо аал? Жэшээнь, нүхэд Беляковые, Тимашовые, Булдаевые, Кирдеевые, болон бусадые би хүндэлдэгби. Тэдэнэр үнэн сэхэ, һайн хүнүүд. Хэндэшье муу хээгүй юм.

Нүхэр Беляков эгээл ехээр шүүмжэлэгдээ. Тэрэнэй һайн талануудынь үсөөн бэшэ: һайн зантай, түни түбшэн, бодомжотой, зониие хүндэлдэг. Кадрнуудые һэлгээ, һэдхээ гү, газаашалаа, доромжолоо гү? Үгы даа. Дутагдалнуудшье тэрээндэ бии. Кадрнуудта залан сэхэ эрилтэ табидаггүй гэжэ тоолодогби. Теэд иимэ дутагдал заһахаар гээшэ.

Республика соо амгалан түбшэн тогтууритай байдал сахиха, манай нютагта ажана байдал мандуулха зорилготойгоор Беляков, Тимашов, Сержан, Булдаев, Нимаева, Верещагин, Кирдеев мэтын үнэн сэхэ, томоотой, һайн хүнүүдые обкомой хүтэлбэридэ орхихын түлөө дуугаа эрид үгэнэб.

Обкомой партконференци хүрэтэр хоёрхон һара үлэнхэй. Партконференциин урда тээ тоосохо арга боломжо обкомдо олгоёл. Юрын коммунистнуудай һанал хүсэлые хараада абан, конференци областной парторганизациин хүтэлбэридэ эгээл эрхимүүдые һунгаг лэ.

Р. Р. ХОРИНОЕВА, КПСС-эй Улаан-Үдын горкомой секретарь:

— Буряадай эрдэмэй түбэй партийна организациин суглаан дээрэ, мүн ветерануудай бэшэг соо КПСС-эй обкомой үзэл сурталай таһагай хүдэлмэри ехэ шүүмжэлэлдэ ороһон байна. Энээн тухай би өөрынгөө һанамжа хэлэхэ хүсэлэнтэйб.

Орон доторнай митингнүүд боложо, партийна олон хүтэлбэрилэгшэд ехэ ехэ партийна комитедүүд тушаалһаа бууна. Энэнь хүн зоной ухаан бодолые эзэлнэ, сухалдуулна, хүн зоной дунда хүлгөө татана. Иимэ ушарнууд яахадаа болонob гэхэдэ, ороной социально-экономическа байдал һайн бэшэ ха юм. Городоймнай партийна 455 эхин организацинуудай 10—20 партийна организацинууд партиин обкомой бюрое тушаалһаа буулгаха тухай шиидхэбэри абаһан байна. Тиихэдээ энэмнай олоной дуугаар абтаһан шиидхэбэри бэшэ гэжэ сэхэ хэлэе. Олонхи партийна организацинууд партиин обкомой бюрое шүүмжэлхэ хэрэгтэй, гэбэшье тушаалһаань буулгаха гээшэ гол зорилго бэшэ гэжэ тоолоно.

Мүнөө үе сагта үзэл сурталай хүдэлмэри ябуулха гээшэ бэлэн бэшэ. Үзэл сурталай хүдэлмэрилэгшэдтэ табигдадаг эрилтэнүүд олонхи ушарта зүб гэжэ тэмдэглэхэ ёһотойбди.

Жэшээлхэдэ, республика доторнай үзэл сурталай хүдэлмэри тон муугаар ябуулагдана гэжэ хэлэхэ эрхэгүй байнабди. һүүлэй жэлнүүдтэ, жэшээлхэдэ, үзэл сурталай кадрнуудай һуралсал муу бэшээр ябуулагдана, тиихэдээ элдэб клубууд, политическэ гэгээрэлэй байшангай дэргэдэ мэдээсэлэй-политическэ түб байгуулагдаа һэн. «Политическэ хөөрэлдөө эрхилэгшэ» гэдэг журналай удха шанар эрид дээшэлэнхэй, физкультура ба спорт хүгжөөгдэнэ. Национальна соёл хүгжөөхэ хэрэгтэ горитой анхарал хандуулагдана. Улаан-Үдын һургуулинуудта буряад хэлэ шудалдаг болоо, «Хараасгай» журнал хэблэн гаргагдана. Иимэрхүү жэшээнүүдые үшөөл тоолоһо болохоор ааб даа.

КПСС-эй обкомой секретарь Лидия Чимитовна Нимаева нилээд шүүмжэлэлдэ ороно гээшэ. Минии һанахада, энэ нүхэрнай үзэл сурталай шиидхэгдээгүй асуудалнуудые ойлгодог, тэдэ асуудалнуудые зүбөөр шиидхэхэ гэжэ оролдодог. Хүнүүдые ажалһаань сүлөөлөөд, бүхы асуудалнуудые шиидхэхэ гэһэн уряа зүб гэжэ тоолохогүй байнаб.

Саашань хэлэбэл, КПСС-эй платформо дотор коммунистнууд марксизм-ленинизмын һургаалые ажал ябуулгынгаа үндэһэн болгохо ёһотой гэжэ заагдана. Мүнөө, марксизм-ленинизмын һургаалые хололдуулха һэдэлгэнүүдэй гаргагдажа байха үе сагта үзэл сурталай асуудалнуудаар тодорхой зүбшэл заабаринууд хаана гээшэб? Эрдэмтэдэй туһаламжа манда ехэл хэрэгтэй байгаа. Гэхэтэй хамта орон дотороо олон партитай болохо үе сагта үзэл сурталшад хүдэлмэреэ хайшан гээд ябуулха ёһотой болоноб? Элдэб зүйлэй анархо-синдикалистнууд, кадедүүд, монархистнууд болон бусад можо болоһон бүлэглэлнүүдтэй яажа тэмсэхэ тухай үзэл сурталай дүүрэн концепци үгы байна бшуу.

Мүнөө дээрээ засагай зурганнуудай, хүтэлбэрилгын, партиин, партийна комитедүүдэй манай ажабайдалда дүүргэхэ үүргэ тодорхой бэшэ байһаар. Партийна хүдэлмэрилэгшэд өөрыгөө хамгаалха ямаршье эрхэгүй зон гэхэдэ болоно. Манай город соо партийна хүдэлмэрилэгшэдые муушалһан, доромжолһон элдэб янзын листовконууд тараагдана. Эдэ худал хуурмаг зүйлнүүдые тараадаг хүнүүд харюусалгада хабаадуулагдаха ёһотой.

Жэшээлхэдэ, мартын 4-нэй үдэр тараһан листовко соонь Хориноева машинануудые олоор худалдажа абадаг, шэнэ байрануудые абадаг гэхэ мэтээр хардажа, гүрдэжэ бэшэһэн байгаа һэн. Бидэнэр, коммунистнууд иимэрхүү ябадалнуудта партийна сэгнэлтэ үгэхэ ёһотой байгаабди.

Г. Л. САНЖИЕВ, Буряадай эрдэмэй түбэй таһагые даагша:

— Шиидхэбэри абаһан партийна суглаанда би байгаагүй хүм. Партида 46 жэлдэ байгаашье һаа, тэрэ бэшэг доро гараа табяагүйб. Энэ пленум тухай һанамжаяа хэлэхэм.

Партийнабэшэ гурбан хүниие уриха тухай асуудалай зүбшэн хэлсэгдэхэдэ, олон хүн буруушааажа дуугаа үгөө. Хуушарһан үзэл бодолой захиргаанай - баалалтын онол аргын һэбшээн гансата һүрьеһэндэл болобо. Бидэнэр, обкомой гэшүүдэй, гэшүүндэ кандидадуудай иимэ ехэ коллектив байгаад, гурбан хүнһөө юундэ айба гээшэбибди? Өөрынгөө политикые аршалжа, зүбтэйень ойлгуулжа шадахагүй хадаа партийнабэшэ олониитэтэй, хүн зонтой сэхэ уулзахаяа, хөөрэлдэхэеэ арсана бэшэ аалди даа.

Партиие яагаад шэнэлхэ, парти доторой ажабайдалые хубилгаха, зогсонги байдалһаа гараха тухай энэ суглаан дээрэ юуншье хэлэгдэнэгүй.

Партиин обкомой мүнөөнэй бүридэл эрхэ тушаалдаа орожо байха үедөө обкомой урдахи бүридэлэй политикые шүүжэ үзөө гү? Би дуулаагүйб. Хоёр конференци хуу юумэн һайн мэтээр үнгэрөө. Үнэн дээрээ урдахи хүтэлбэриин байха үедэ аграрна, инвестиционно, национальна, соёлой политика бэелүүлхэ талаар горитой дутагдалнууд ушаруулагдаа һэн. Ямар хэшээл энээнһээ абаабибди?

Нүхэд партиин обкомой гэшүүд, республикын бүхы ажабайдалые хубилгаха талаар эрдэмэй үндэһэтэй программа бии гү? Партийна ажабайдал хубилгаха программа бии гү?

Манай обком юушье хэнэгүй гэжэ хэлэнэ бэшэб. Теэд хубилган шэнэдхэлгын шэнэ политика зохёохын орондо энэ-тэрэ дутагдалнуудые яаралтайгаар хүсэлдүүлхые оролдонобди. Эрдэмтэд хаана байгааб гэлдэнэ. Аграрна политикые хубилгаха талаар дурадхалнуудые Буряадай эрдэмэй түб найруулаа һэн. Мүн 2000 он хүрэтэрхи үедэ эрдэм-техникын хүгжэлтэ хурдадхаха талаар дурадхалнууд бэлдэгдээ. Бидэ, ниитын эрдэмэй институт, нацинууд хоорондын харилсаануудые, тэрэ тоодо национально-гүрэнэй байгуулалтын талаар олон дурадхал оруулаабди. Эдэ дурадхалнууд хаана гээшэб? Февралиин, мартын тэдэ үдэрнүүдтэ «Буряад орон, һэриишь»,—гэһэн лозунгнууд үлгэгдөө һэн. Үнэхөөрөөшье, нүхэд коммунистнууд, хүсэд һэреэдүйбди, манай ажабайдалые шэнэдхэлгын политика зохёоногүйбди.

Энэ политика гол түлэб аппарадуудта, энэ-тэрэ комиссинуудые хабаадуулгатайгаар, зохёогдодог. Тэдэ комиссинуудта эрдэмтэд үгы шахуу. Бүгэдые тобшолһон теоретическэ зүйлнүүдые зохёохоёо бидэ оролдоногүйбди. Гэбэшье республикынгаа байдал, шиидхэхээр болоһон эрилтэ хэрэглэмжэнүүдые бага сага мэдэхэ байнабди.

Национальна, нацинууд хоорондын харилсаанууд манда һайн гэдэг. Гэбэшье хүндүүлхэй асуудалнууд олон. Нёдондо сентябрь соо ЦК-гай Пленум боложо, энэ талаар платформо зохёогоо һэн. Энэ политикые бэелүүлхэ талаар Буряадай партийна организациин платформо алин бэ? Мүнөө болотор үгы. Национальна асуудалаар бодомжологдоһон, тэнсүүритэй, зорилго түгэс платформын үгы дээрэһээ алдуунуудые ходо ходо гарганабди. Һунгалта, бусадшье асуудалнуудые абаад үзэхэдэ, тиимэ. Хэлэнэй, соёлой асуудалнууд шиидхэгдэнэгүй. Областной партийна организациин нэгэ зорилго, нэгэ шугам ниитэлһэн политика үгы. Юундэ һээгдэнэбибди? Хэн гэмтэйб? Бидэ эрдэмтэд. Гэбэшье бидэ, Анатолий Михайлович, обкомдо Совминда, Верховно Сэведтэ олон дурадхалнуудые оруулаа һэмнайбди.

Интеллигенцидэ хандалга тухай хэлэхээ һанаа һэм. Манда интеллигенци нэгэдүүлхы хүсэн болоно. Индустриальна хүдэлмэришэн ангимнай манда үсөөн, предприятинуудаар таранги. Партийно-совет интеллигенци баалалтын онол аргатай гол түлэб хахасаадүй. Иимэ эрхэ байдалда буряадай интеллигенци арадай эгээл эрхим хүсэл бодолнуудые найруулан тобшолхые оролдоно. Гэбэшье бидэниие хүсэд ойлгоногүй. Энэ тогтоол абахадаа, Буряадай эрдэмэй түб хүн зоной үүсхэл бадараахые оролдоо ха юм. Яагаад энэрхы ёһото, демократическа социализмда орохоо байнабибди? Зүгөөр харюудамнай бүхэли кампани эхилшоо. Интеллигенцидэ добтолго эхилжэ, националис үзэл бодолнуудые, националис шэнжэтэй зэмэтэ ябуулгануудые тэдээнһээ бэдэрнэ. Энэмнай ехэ аюултай хэрэг гэжэ би тоолоноб.

Эрдэмтэдэй эрилтэнүүдтэ, ветерануудай бэшэгтэ дутагдалнууд, таарамжагүй мэдүүлгэнүүд олон, гэбэшье гол шухала удхань зүб байха.

Ю. В. МУЗЫКА, Буряадай стандартизациин түбэй начальник:

Мүнөөдэр зүбшэгдэжэ байһан асуудалаар өөрынгөө хэдэн һанамжа хэлэхэ хүсэлтэйб. Эгээн түрүүн К. П. Альцманай, В. Р. Булдаевай болон бусад зарим нүхэдэй хэлэһэн үгэ бүхыдэнь дэмжэхэ байнаб. Гэбэшье партиин ветерануудай бэшэг, Буряадай эрдэмэй түбэй партийна суглаан тухай хэлэхэм. Республикын партийна организациин хүдэлмэриие һайжаруулхаар шүүмжэлхы дурадхалнуудые оруулһанайнь түлөө партиин, ажалай ветерануудта, республикын бүхы ажалшадта бидэнэр, коммунистнууд баяртай байха ёһотойбди гэжэ би тоолоноб. Гэхэ зуура партийна журам, партиин Устав, партиин болон партийна органуудай хүдэлмэриин гурим бии ха юм. Тиимэһээ шүүмжэлхы ажаглалтануудые хэлэгшэд эдэ бүгэдые хараада абан тэрэнээ хэлэхэ байгаа. Манай зарим нүхэдэй, партийна органуудай хүдэлмэри тухай асуудалые имагтал коммунистнууд, партийна организацинууд шиидхэхэ ёһотой. Теэд мүнөө «үгы болгохо», «тушаалһаань буулгаха» гэхэ мэтын эрилтэнүүдтэй юундэ тэмсэнэгүйбибди. Ороной зарим нютагуудта митингнүүдэй болоһоной һүүлээр партийна органуудай тушаалһаа бууһан ябадалые буруу гэжэ тоолоноб. Иимэ шиидхэбэри партийна конференцинүүд, партийна суглаанууд абаха аргатай. Эгээл иимэһээ партиин областной комитет, тэрэнэй бюро болон зарим нүхэдые тушаалһаа буулгаха эрилтые, уряануудые дэмжэхэгүй байнаб. Минии бодоһоной ёһоор, удаадахи партийна конференциин болотор тэдэнэр эршэтэйгээр хүдэлхэ ёһотой. Партийна һунгамал органуудта кандидатурануудай зүбшэн сэгнэгдэхэдэ, бэшэгүүд соохи, мүн хүнүүдэй хэһэн үнэн зүб шүүмжэлэл хараада абтаха болоно.

Бэшэг доро гараа табиһан нүхэдһөө асуудал һураха гэжэ һанаа һэм. Хүндэтэ нүхэд, энэ бэшэг бэшэһэнэй һүүлээр В. И. Ленинэй заабаһанай ёһоор партийна организацинуудта, ажалша коллективүүдтэ юундэ хандаагүйбта? Хүдэлмэришэн ангиһаа, ажалша коллективүүдһээ бэшэ, харин Буряадай Эрдэмэй түбһөө эхилээбта? Манай партиин Генеральна секретариин, партиин областной комитедэй нэрэдэ эльгээгдэһэн энэ бэшэг эгээн түрүүн ондоо тээ бии болоо гэжэ зүб ажаглалта эндэ хэлэгдээ. Тиимэһээ энэ буруу ябадал гэжэ тоолоноб.

Иимэ байдалай нэгэ шалтагаан гэхэдэ, үгэ булялдаа үнгэргэжэ шадахагүй байлга болоно. Мүнөөдэрэй пленум дээрэшье энэ мэдэрэгдэнэ. Политическэ болоод экономическа үгэ булялдаае үндэр хэмжээндэ үнгэргэжэ шадахагүй байлгаһаа уламжалан, мүнөө митингнүүд, Буряадай Эрдэмэй түбтэ болоһон суглаанууд үзэгдэнэ ха юм. Партиин обкомой бюрогой дутагдал гэхэдэ, үгэ булялдаа үндэр хэмжээндэ үнгэргэжэ шадахагүй байлга болоно. Энээнһээ уламжалан областной, городской, районно партийна организацинуудай хүтэлбэрилэгшэд митинг, суглаанууд дээрэ үгэ хэлэхээ гараагүй.

Областной партийна конференци болотор партиин обком, тэрэнэй бюро хүдэлхэ ёһотой гэжэ тоолоноб.

Н. Ж. БУРЦЕВ, локомотив-вагон заһабарилгын заводой слесарь:

Манай республикын, партиин хэрэгэй, мүнөө бүтээжэ байһан хэрэгэй аша туһада демократическа бүхы хүсэнүүдэй нэгэдэхын түлөө оролдохо байһамнай ойлгосотой гэжэ би нэгэнтэ бэшэ хэлээ һэм.

Буряадай Эрдэмэй түбэй партийна суглаанай баталан абаһан тогтоол олонхи коммунистнуудта, юрын хүдэлмэришэдтэ «партиие үгы болгохо» гэһэн уряа мэтэ мэдэрэгдээ. Националистнуудай хэлэн дээрэ иимэ уряа ходо байһан гээшэ. Тэдэнэр энээниие мэдэрхэеэ һанана гү, али үгы гү, Буряадай Эрдэмэй түбэй хүдэлмэрилэгшэд национальна асуудалай гараһан ушарые үүдхэгшэд болоһон байна. Мүнөө тэдэнэр энээнээ партиин обкомдо тохоно. Теэд партиин обком бэшэг бэшэхэ тухай үүсхэл гаргаагүй ха юм. Партиин ветерануудые энэ кампанидаа хабаадуулһаниинь голхоролтой. Би хори гаран жэлэй туршада партиин зэргэдэ ябанаб, 70-аад онуудһаа эдэбхитэдэй тоодо оронхойб, обкомой гэшүүншье байгааб, тиимэһээ таанадые мэдэхэшье байнаб .Партиин мүнөөнэй обкомдо хэлэдэг дутуу дундануудай түлөө таанарыешье тиихэдэ шүүмжэлдэг байһан гээшэ. Энээниие би һонороор һананаб.

Кадрова асуудалые шиидхэхэ гээшэ тиимэ хүнгэн хэрэг бэшэ ааб даа. Энэ талаар ушарһан дутуу дунданууд тухай ветерануудай бэшэг соо зүб хэлэгдээ.

Байгша оной мартын 2-ой үдэр комиссиин үнгэргэһэн суглаан дээрэ бүхы ветерануудай хэлэһые шагнахадаа, партиин обком ветерануудай ехэ арга боломжонуудые хэрэглэнэгүй гэжэ һанаа һэм. Эдэ хүнүүднай национальна баялиг, оюун бодолой эршэ ехэтэйшье һаа, хүсэд хэрэглэгдэнэгүй. Партиин обкомой штадта ветерануудай совет бии болгохо хэрэгтэй. Тэдэнэрэй арга боломжо хэрэглээгүй һаа, ехэ алдуу хэхэбди. Ветерануудые консерваторнууд гээд нэрлэдэгшье һаань, баян дүй дүршэлтэй ха юм.

Үшөө нэгэ юумэ эндэ дурдахаа һанаа һэм. М. В. Мохосоев кадрова асуудалнууд тушаа олон жэлэй туршада үгэ хэлэнэ. Энэ бэшэг соошье тэрэнэй гар харагдана. һүүлшын конференци дээрэшье энэ асуудалаар үгэ хэлээд туршаа һэн, юрэдөө энэнь тэрэнэй «үбшэн» болонхой ха. Энэ хадаа абари зангайнь «үбшэн» шэнжэтэй гээшэ ха. Буряадай эрдэмэй түб ямар онол аргануудые хэрэглэнэ гээшэб! Энэмнай һайн гээшэ гү? Минии һанахада, Буряадай Эрдэмэй түбэй бүхы мэргэжэлтэд иимэ политика дэмжэнэгүй ёһотой.

Үндэһэ яһанай һуури дээрэ хёмороо зүришэлдөөнэй болоогүй ушар Буряадай Эрдэмэй түбэй габьяа бэшэ, харин буряад, ородуудай удаан тэсэмгэй байлга, гүн ухаан бодолой үрэ мүн. Бидэнэр нэгэ замтайбди. Энэ замаар нэрэтэй түрэтэйгөөр дабшахабди.

АГУУ ИЛАЛТЫН 45 ЖЭЛЭЙ ОЙДО

ЗАЛУУШУУЛДА ДАЛИ ОЛГОГШО

Мүнөө 82-той боложо ябаһан Б. В. Башлеев хүнгэн, сарюун зандаа, аша гушанараа үргэлсэжэ ябана. Базар Васильевичай ажалайнь намтартай танилсахада угаа һонин юм. Тэрэ 1908 ондо Алайрай районой Аляад һууринда түрэһэн байгаа. Базар Башлеев нютагтаа долоодохи класс дүүргэһэн жэлдээ Владивосток хотодо эмхидхэгдэһэн сэрэгэй һургуулида тусхай курсада һурахаяа ошоо һэн. Тиин эндэһээ Таерскэ морин сэрэгэй һургуулида эльгээгдэһэн байгаа.

Бага наһанһаа моринdo дуратай Базар эндэ һуража байхадаа, тус һургуулида аха дүү Монголой Арадай Республикаһаа ерэһэн хүбүүдтэй суг хамта ябадаг, буряад, монгол хэлэн дээрэ хөөрэлдэдэг байгаа һааб даа. Тиигэжэ ябатарнь, Башлеевые Оренбург хотодо эмхидхэгдэһэн лётчигуудай училищада ошохо гэһэн захиралта ерэбэ. Шалтагааниинь гэхэдэ, тус училищада һуралсахаяа монголой 6 курсант ерэһэн байба. Тиихэдээ эдэнэртэ оршуулагша хэрэгтэй болоо ха юм.

Базар Башлеев эндэ ерэмсээрээ лётчигуудай курсада һуража ябахадаа, монгол хүбүүдэй һуралсалаа гарахадань туһалдаг, һургадаг, ойлгуулдаг болоһон юм. Энэмнай 1930 ондо һэн. Совет авиациин командир, офицер болоһон Башлеев эндээ аяар 1943 он болотор залуушуулые һургажа, дүй дүршэлөө далижуулжа ябаа ха юм.

...Агаарай 16-дахи армиин 197-дохи дивизидэ алба хэжэ эхилхэдээ, Базар Башлеев фронт ошохо дуратай байһан тухайгаа одоошье мэдүүлжэ, хүсэлөө бэелүүлжэ ороо һэн. Тиихэдэ нютагаймнай хүбүүн полковник нэрэ зэргэтэй, эскадрилиин командирай тушаалда алба хэһэн, олон удаа агаарта дэгдэжэ, фашис эзэмдэгшэдэй шэбээлһэн сэрэгшэд, техникэ дээрэ бомбонуудые шэдэһэн, агаарайшье хэдэн добтолгодо орожо, дайсанай лётчигуудай үхэлыень олгодог зүрхэтэй, шадамар бэрхэ лётчик байһан юм.

Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агуухэ дайнай дүүрэхэдэ, тэрэнэй алба хэдэг дивизи тараагдаа бэлэй. Харин Базар Васильевич авиацитаяа хахасаагүй, өөрынгөө баян дүй дүршэлдэ залуу үетэнике һурган хүмүүжүүлжэ ябаһан юм. Тэрэ 1946 онһоо 1967 он болотор Ташкентын, Курскын, Пермиин авиационно клубуудай начальнигаар хүдэлһэн байна.

Нүхэр Башлеевэй үбсүүн дээрэ Ленинэй, Улаан Тугай хоёр, Улаан Одоной, Эсэгэ ороноо хамгаалгын дайнай нэгэдэхи шатын орденууд, олон тоото медальнууд ялардаг.

П. КАЗАРИНОВ.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Б. В. Башлеев.

«МАРТАЖА БОЛОМООР ААЛ?!»

— Манай совет арад Агуухэ Илалтын 45 жэлэй ойе угтахань гээшэ. Илалтын үдэрые Сочи хотын госпитальдо угтаха хуби заяатай байһан хүм. Тиихэдэ хүндөөр шархатанхай, хэбтэриһээ үшөө бодожо шадахагүй, тулюур лэ байгаа һэм, — гэжэ дайнай, ажалай ветеран П. Д. Дондоков хөөрэнэ. — Мүнөө тэрэ хуушанай шарха хүдэлөө юм гү, али яагаа юм, бү мэдэе, нюргамни шархираад, амар заяа үзүүлнэгүй. Мужыхынгаа больницада баһал хэбтэхэ баатай болооб даа. Теэд яахабши? — гээд тэрэ баруун гараараа духа дээрээ суглараһан хүлһээ аршан, нюргаяа сэхэлжэ тэниилгэбэ.

— Эндэтнай хэр аргална, эмнэнэ гээшэб? — гээд Пунсык Дымбрыловичһээ асуухада — «һайн даа, врачнай ёһоор лэ хүн. Алтан гартай, һайн аргатай. Василий Идарович Ринчинодол энэ шадарнай бэрхэ хүн үгыл ха гээд хэлэхэ байнаб» — гэбэ.

— Он жэлнүүдэй үнгэрэн ошохо тума бидэ, дайнда хабаадагшадай тоо үсөөрнэ. Гайхалтайшье юумэн үгыл даа. Бишье ная гараад ябанаб. Гэбэшье дайн соогуур дайралдаһан үйлэ хэрэгүүдые огто мартажа болохоор аал? Үгы даа. Һанахадаа, толгойм үһэн үрзыһэн шэнги болодог. Зүүдэндээшье хараха ушарнууд болодог, — гэжэ Пунсык Дымбрылович хөөрөөгөө үргэлжэлүүлбэ.

Гушаад онуудай эхиндэ П. Д. Дондоков сэрэгэй уялгата албаяа дүүргэжэ, удаань нютагаа бусажа ерээд, леспромхоздо нормировщигоор хүдэлжэ эхилээ. Һүүлдэнь тэрэл ажахыһаа Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агуухэ дайнда эльгээгдээ, һүүлээрньшье тэндээ ажаллаа. Тиигэжэ тэрэ хуби заяагаа леспромхозтой холбоо.

1941 оной зун дайнай эхилхэдэ, Пунсык Дондоков Хориин леспромхозой бэлэдхэгдэһэн ой модые һаллажа, Үдын голоор урдуулан Онохой руу абаашаха ажалда ябаа. Тэндэһээ бусажа ерэһэнэй һүүлээр үнишье болонгүй нүхэдтэйгөө сугтаа сэрэгтэ татагдаа һэн.

1942 оной намар болотор Даури шадар албанда ябаа. Удаань тэрэнэй дивизи Баруун фронт эльгээгдэжэ, Москваһаа баруун тээшэ байһан хото городуудые, хүдөө һууринуудые дайсанай ула дороһоо сүлөөлэлсөө. Эсэгэ ороноо хамгаалжа ябахадаа, фашистнуудай али зэргын зэрлиг аашануудые манай газар дээрэ хэжэ ябаһыень хоёр нюдөөрөө хараһан байна.

П. Д. Дондоков 1943 оной зун 60-дахи армиин 359-дэхи стрелково Улаан-Тугта Ярцевска гвардейскэ дивизиин 1198-дахи полк Курск-Орловско дүхэригтэхи хатуу шанга байлдаанда хабаадалсаа. Эндэ нютагаймнай хүбүүн хүндэ бэшээр шархатажа, арбаад хоногой туршада госпитальдо хэбтээд гараһан юм.

Удаань Харьков шадарай байлдаануудта Агын национальна округой Борис Бороевтой хамта үнихэн сагай хугасаа соо сугтаа алба хэжэ, Днепрые гаталан, Украинын ниислэл Киев хотые буряад хүбүүд фашис сэрэгүүдһээ сүлөөлэлсөө.

Киевые сүлөөлэн абаһанай һүүлээр автоматчигуудай ротын отделениин командир, гвардиин сержант П. Дондоков Улаан Одоной орденоор шагнагдаа. Мүн сугтаа ябаһан нүхэдыньшье тиихэдэ шагналда хүртөө һэн.

— Баруун Украинын газар дайдые дайсанай һабарһаа сүлөөлхын түлөө болоһон байлдаанууд соогуур хамта ябаһан Бороев нүхэрни хүндөөр шархатаад, шуһаяа ехээр гээһэнһээ боложо, гар дээрэмни шахуу наһа барашоо һэн. Нүхэдөө алдаха гээшэ хүндэл юм даа. Теэд яахабши? Дайн хадаал дайн ха юм даа, — гээд үндэр наһатай болоһон үбгэн сэрэгшэ хөөрэнэ.

Удаань гвардиин сержант Дондоков өөрынгөө полкын сэрэгшэдтэй сугтаа Белая Церковь, Бердичев, Львов хотонуудые сүлөөлэлсөө. Карпадай хадануудай шадарай байлдаануудта ябалсаа. Байлдаануудай нэгэндэ тэрэ контузида ороошье һаа, госпитальдо ороходо һэдэлгэ гаргаагүй. «Хүнэй хэлэһэн юумэ дуулахагүй, харюу үгэжэ шадахагүй зэрүүшэг болоод ябахада, хүндэхэн бэлэй», гээд Дондоков тэрэнээ мүнөө дурсадаг.

Карпадай хадануудай шадарай байлдаануудта эрэлхэгээр тэмсэжэ, баатаршалга харуулһанайнгаа түлөө гвардиин сержант Пунсык Дондоков үбсүүн дээрээ «Дайшалхы габьяагай түлөө» гэһэн медаль яларуулаа һэн.

— Карпадай хадануудай дундуур дайлалдажа ябахадаа, полковник В. Борсоевой хүндөөр шархатаһан тушаа дуулаа бэлэйб. Ехэтэ хайрлаа хүм, — гээд тэрэ хөөрэнэ. — Польшын ниислэл Варшава городые сүлөөлэн абахын түлөө болоһон тулалдаан соогуур нюрга руугаа хүндөөр шархатахадамни, Львов городой госпитальдо асарһан юм. Эндэл гвардиин сержант П. Дондоков хүндөөр һанаа алдахада, тэрэ холын дайнай үеын хүндэ саг Эхэ оронойнгоо түлөө сагһаа урид наһа бараһан сэрэгшэ нүхэдынь һанаандань ороно ха гэжэ ойлгоо һэм.

Манай нютагай хүбүүн Варшава хүрэхэ хуби заяагүй байшоо. Зүгөөр тэрэнэй дайшалхы нүхэдынь — Украинын нэгэдэхи фронтын сэрэгшэд дайсанине өөрынь газар дэгүүр намнан, Эльбэ хүрэхэ, Америкын Холбоото Штадууд болон Англи, Франциин сэрэгүүдтэй уулзаха хуби заяатай байшоо.

— Өөрөө бэшэшье һаа, нүхэдэйнгөө хүрэжэ ошоһондонь халуун зүрхэнһөө баяртай ябагшаб, — гээд үнинэй сэрэгшэн Пунсык Дондоков хэлэхэ дүүрэн эрхэтэй.

Агуухэ Илалтын һайндэр бүхэндэ гвардиин сержант П. Д. Дондоков орден, медальнуудаа бултыень зүүгээд, дайнда унаһан баатар зоригто нютагаархидта зорюулагдаһан хүшөөгэй дэргэдэ ерэжэ, урган ябаа залуу үетэндэ сэрэгшэ нүхэд тухайгаа хөөрэжэ үгэхэдөө жаргалтай.

Г. БАДМАЕВ,
манай корр.

ОРОДОЙ АГУУЕХЭ АЯНШАЛАГША

(Г. Е. Грумм-Гржимайлын 130 наһанай ойдо)

Түбэй Азиие шэнжэлһэн ород эрдэмтэдэй дунда Григорий Ефимович Грумм-Гржимайлын нэрэ онсо һуури эзэлдэг юм.

Эрдэм ухаанай замаар Григорий Ефимович хүндэ харгы гаталһан байна. Арбаад наһатай ябахада, эсэгээ гээжэ үншэрөөд, ехэ зоболон гэзшые улаан мяхаараа үзөө һэн. Айхабтар ехэ бэлиг шадабаритай, эрдэм ухаанда хомхой, зориг хүсэлтэй байһан тула университедтэ орожо шадаа бэлэй. Петербургын университедэй естественнэ отделениин нэгэдэхи курсын оюутан байхаһаа эхилжэ, виноград гэмтээдэг хорхой шумуултай тэмсэлгын комиссиин хүдэлмэридэ эдэбхитэйгээр хабаадалсаһан байна. Харин 1881 оной бүхэли зуниие Крымэй ургамалнуудые шэнжэлэлгэдэ зорюулаа бэлэй. Эдэ шэнжэлэлгэнүүдэйнь үрэ дүн болоһон «Крымэй хашарһата далитай шумуулнууд тухай хэдэн үгэ» гэһэн хүдэлмэринь хэблэлдэ барлагдаа. Жэл үнгэрһэн хойно Днепр мүрэн шадар Авратынска хадалиг газарай ба Хойто Бессарабиин, 1883 ондо Волго мүрэнэй дундуурхи газар нютагуудай зоогеографи шэнжэлһэн байна. Тиин университедээ дүүргэхэ үедөө, өөрыгөө хүсэд тодорхойлһон эрдэмтэн, шэнжэлэгшэ болоһон байгаа.

1884 ондо тэрэ анха түрүүшынхиеэ Памир, Хадата Бухара, Баруун Тянь-Шань ба Кашгари руу ошоно. 1887 он хүрэтэр тус экспедицидэ ябахадаа зоогеографиин талаар горитой нээлтэнүүдые хэхынгээ хажуугаар Памирай ан амитадай ба ургамалнуудай аймагуудые айхабтар наринаар шэнжэлжэ үрдиһэн габьяатай.

Хэдэн жэлэй үнгэрһэн хойно Г. Е. Грумм-Гржимайло экспедицидэ юһэдэхиеэ гараба. Тэрэнь эгээл томо, эгээл аша үрэ ехэтэй ябуулгань болоһон байна гээшэ. Хамта дээрээ 7250 километр ута зам гаталхадаа, Европо түбиһөө нэгэшье хүнэй анхан ябаагүй зургаан мянган модоной харгыгаар ябагалаа һэн. Мүнхэдөө мүльһэн мундарганнуудтай Зүүн Тянь-Шаниин, Нань-Шаниин хабсагайн дундуур хэдэн арбаад гол горхонуудые, оройнуудые, боори газарнуудые, мүн өөрсэ янзын ан амитадые ба ургамалнуудые оложо нээһэн түүхэтэй.

Түбэй Азяар ябаһан дүнгүүдээ Григорий Ефимович дүрбэн жэлэй туршада согсолон, хүдэлмэреэ хэблэлдэ бэлдэһэн юм. Энэ хугасаа соо тэрэ 150 гаран ном, статья хэблүүлжэ үрдеэ һэн ха. Тэдэнэйнь дунда Амарай областёор хэһэн экспедициинь дүн болоһон «Амарай область тухай», хоёр ботиһоо бүридэһэн «Баруун Хитадаар аяншалга тухай» номуудынь эгээл эрхимүүдынь гэжэ тоологдодог юм.

1903 ондо Г. Е. Грумм-Гржимайло Баруун Монголоор, Тувагаар аяншалһан байна.

Монгол ороноор аяншалһанайнгаа удаа «Баруун Хитадаар аяншалга тухай» номойнгоо гурбадахи боти, «Баруун Монгол ба Урянхайн хизаар» гэжэ шэнжэлэлгэ бэшэжэ дүүргэнэ. Хоёр зуу гаран хүнэй бэшэһэн 500 гаран хүдэлмэритэй танилсаад, һүүлшынгээ шэнжэлэлгэ зохёоһон юм.

Григорий Ефимович хэды үндэр наһатай болобошье, урма зоригтойгоор хүдэлдэг байһан байна. Совет правительствын саг үргэлжын дэмжэлгын ашаар монографиингаа хоёрдохи боти 1926 ондо дүүргээ һэн ха.

Грумм-Гржимайлын эсэшэ сусашагүйгөөр хүдэлдэг шадабари хүн зониие гайхуулдаг байгаа. Хүндэ үбшэндэ нэрбэгдээд байбашье, олон журналнуудтай харилсадаг, элдэб экспедицинүүдтэ статьянуудые бэшэдэг байхынгаа хажуугаар Монгол ороной түүхэ шэнжэлэлгээ үргэлжэлүүлһээр һэн. Тиин түүхын- географическа шэнжэлэлгэнүүдэйнь үрэ дүн боложо, Монгол ороной түүхэтэ атлас болон Монголой Арадай Республикын Эрдэмтэдэй комитедэй даабаряар 1922-1930 онуудта зохёоһон «Монголшуудай түүхэ» (университедтэ зааха курс) болоно.

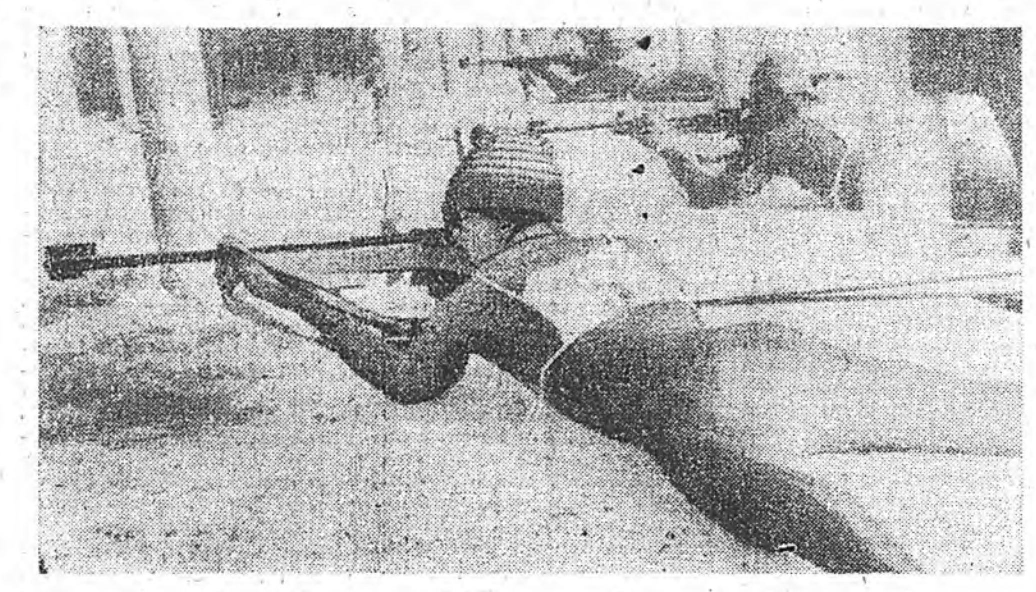
Монголшуудай түүхын курс тухай өөрөө иигэжэ бэшэһэн байна: «Чингис-хаанай үе сагһаа һабагшалан, монголшуудай түүхэ үзэдэг заншал бии. Зүүн зүгэй арадуудай хэлэнүүдэй институдай соведэй зүбшөөлөөр, тус институдта монголшуудай түүхын курс заахадаа, тус түүхые 14 зуун жэлээр урагшань гаргаһан байнаб. Юуб гэхэдэ, Чингис-хаанай үедэ «монголшууд» гэжэ нэрэ абаһан арадууд хуннануудтай суг нэгэ үедэ түүхын тайзан дээрэ гараһан байна гэжэ өөрөө гэршэлһэн байнаб».

Монгол ороной тус түүхэ академик В. В. Бартольдын, профессорнууд Б. Барадинай, В. Л. Котловичой үндэр сэгнэлтэдэ хүртэһэн гэжэ хэлэхэ хэрэгтэй.

«Түбэй Азиие шэнжэлһэн манай алдарта пионернүүдэй дунда Танай нэрэ онсо һуури эзэлнэ. Н. М. Пржевальский болон бусад мэтээр Та хадын дошхон горхонуудые, хүнэй ябажа үзөөгүй хада уулануудые, элһэн губинуудые гаталжа, Түбэй Азиин байгаали үзэхын тула бүхы юумэ хээлта. Зүгөөр Г. Н. Потанин шэнгеэр Та түбэй Азиин хүниие шэнжэлэлгэдэ тусгаар анхарал хандуулһан байнат. Тиин хүниие үзэжэ эхилээд, тэрэнэй зохёохы хүдэлмэриие шэнжэлжэ захалхадаа, Та этнограф болоолта. Түбэй Азиин урданай байдалые шэнжэлэгдэтнай ушарһан бэрхэшээлнүүдһээ далтирангүй Та Зүүн зүгые шэнжэлэгшэ болоболта...» гэжэ Монгол орониие шэнжэлдэг ехэ эрдэмтэн, академик Б. Я. Владимирцов Григорий Ефимовичтэ хэлэһэн юм.

Г. Е. Грумм-Гржимайло айхабтар бэрхэ ажалша, даруу номгон, сагаан сэдьхэлтэй хүн байһан байна. Тэрэ 1936 оной мартын 3-да наһа бараа. Гайхамшагта энэ эрдэмтын ажабайдал манай эрдэм ухаанай алдар соло, омогорхол болоно гээшэ.

З. ТАГАРОВ,
түүхын эрдэмэй кандидат.

Биатлонистнууд ээлжээтэ сагаалса дээрэ. **Б. ЦЫРЕМПИЛОВЭЙ фото.**

Спорт — Спорт — Спорт

ЧЕМПИОНУУД ТОДОРБО

Шайбатай хоккейгээр Буряадай АССР-эй түрүү һуури эзэлхын түлөө мүрысөөн гурбан һарын турша соо үргэлжэлбэ. Энэ жэлэй мүрысөөндэ 8 команда хоёр дүхэригөөр наадаһан байгаа.

Улаан-Үдын локомотивна депогой «Локомотив» команда энэ жэлдэ илангаяа һайнаар наадаа гэжэ тэмдэглэлтэй. Урдандаа республикын чемпионой нэрэ зэргэдэ оло дахин хүртэһэн ЛВРЗ-гэй спортклубай хоккеистнүүдые хоёр дахин шүүгээ. Түрүүлэн тэдэнэр айхабтар шанга тэмсэлдэ 5:4 тоотойгоор илаа һэн. Һүүлшын уулзалгада булижа гарабал, түрүү һуури эзэлхэ ёһотой бэлэй. Тиин «Локомотив» бүхы арга хабаяа элсүүлжэ 12:3 тоотойгоор шүүгээд, чемпионой нэрэ зэргэдэ хүртэбэ.

Тэдэнэр 25 очкотой болоһон байгаа. Энэ командын гэшүүд 118 шайба ондоо командануудай ворота руу сохижо оруулһан, 49 бүмбэгэ өөһэдынгөө ворота руу алдаһан байха юм.

Северобайкальскын «Сибиряк» эды очкотой болобошье, хоёрдохи һуурида гараба. Юундэб гэхэдэ тэдэнэр «Локомотивтай» нэгэ уулзалгадаа шүүгдэһэн, нүгөөдэдэнь тэнсэһэн байгаа бшуу. Тиибэ ябашье, Хойто-Байгалай районой хоккеистнүүд мэргэжэл шадабаряа улам дээшэлүүлжэ, мэргэжэлтэд болон тренернүүдэй үндэр сэгнэлтэдэ хүртэдэг болоожо байнхай. Тэдэнэр эгээл олон — 121 бүмбэгэ бусад командануудай ворота руу сохижо оруулаа.

ЛВРЗ-гэй спортклубай хоккеистнүүд 22 очкотойгоор гурбадахи һуури эзэлбэ.

Нижнеангарскын «Восход», хүүргын түмэр хэрэгсэлнүүдэй заводой спортсменууд, Закаменск хотын «Металлург» эрхим зургаанай тоодо ороһон байха юм. Эдэбхигүй һулаар наадаһан «Сокол», «Пищевик» команданууд һүүлшын һууринуудта гараа.

* * *

Бүмбэгэтэй хоккейгээр республикын түрүү һуури эзэлхын түлөө мүрысөөн дүүрэбэ. 12 команда мүрысөөндэ хабаадаа.

Наадан ай дүнгүүдые согсолходо, Улаан-Үдын авиационно заводой «Забайкалец» гэжэ спортклубай хоккеистнүүд һайнаар наадажа, ехэнхи уулзалгануудтаа илаад, Буряадай АССР-эй чемпионууд болобо. Тэдэнэр 37 очко абаһан байха юм.

Кабанскын районой Сэлэнгын целлюлозо-картоной комбинадай команда эдэнэрһээ 3 очкогоор гартажа, хоёрдохи һуури эзэлбэ. Энэ команда жэлһээ жэлдэ мэргэжэл шадабаряа улам дээшэлүүлжэ байна.

Загарайн районой Шэнэ-Элхиин команда мүн лэ эды очкотой болобошье, гурбадахи һуурида гараба. Ушарынь юуб гэбэл, тэдэнэр ЦКК-гай командада шүүгдэһэн байгаа бшуу.

Шэнэ-Бэрээнэй, Дээдэ-Тайлсын, мүн Хэжэнгын районой команданууд һаяла эдэбхитэй һайнаар наадажа, эрхим зургаанай тоодо оробо.

Мүнөө мэргэжэлтэд мүрысөөнэй дүнгүүдые согсолжо, байна.

Б.-М. ЖИГЖИТОВ.

ГУРБАН НААДАНАЙ ҺҮҮЛЭЭР

Даамаар республикын түрүү һуури эзэлхын түлөө мүрысөөн авиационно заводой шатарай клуб соо боложо байна. Нёдондо жэлэй чемпион Владимир Елановай хабаадаагүйшье һаань, энэ жэлэй мүрысөөндэ бэлигтэй бэрхэ, гол түлэб спортын мастерта кандидадай нэрэ зэргэтэй 26 даамшад хабаадана. Мүрысөөн швейцарска гуримаар 9 турта үнгэргэгдэхэ юм.

Хоёр наадан ай һүүлээр Зүүн Сибириин технологическа институдай студент Александр Балдаев, 22-дохи һургуулиин һурагша Владислав Бутуханов гэгшэд тус тустаа 2 очкотой болоод, урагшаа гараа һэн. Гурбадахи нааданда эдэнэр уулзаба. Һонирхолтой, шанга тэмсэл болоо. Бутухановай алдууень һэмбаашалан шүүжэ, Александр Балдаев гурбан очкотой болоод, түрүү һуури эзэлжэ ябана.

Тренер Мүнхэ Базаровай хүтэлбэри доро Балдаев һорилго хэдэг юм. Багшанарай институдай студент Баяр Ринчинов, 32-дохи һургуулиин һурагша Петр Манжигеев гэгшэд тэрээнһээ хахад очкогоор гартана.

Гурбадахи турта Ринчинов — экс-чемпион Александр Посельскиие, Манжигеев республикын оло дахин чемпион байһан Сергей Терновскиие шүүгээ.

Петрой дүү хүбүүн Костя Манжигеев энэ мүрысөөндэ хабаадана. Тэрэ 13-тай болоогүйшье һаа, манай Буряад орондо даамаар эгээл эдир спортын мастерта кандидат юм. Тэдэнэй эсэгэ Геннадий Петрович Манжигеев СССР-эй Наукануудай академиин Буряадай эрдэмэй түбтэ хүдэлдэг.

Бусад партинуудта Николай Кулаков — Юрий Абатуровые, Баяр Доржиев — Андрей Доржиевые, Ненастьев — Макаровые, Каменев — Шапхаевые, Базаров — Талхановые, Мойлонен — Истоминиие, Сергей Урбаханов — Дамдиновые, Алексей Урбаханов Дамбаевые илаһан, Геннадий болон Константин Манжигеевүүд тэнсэһэн байгаа.

Мүрысөөн үргэлжэлһөөр.

А. АЛЕКСЕЕВ.

ТОБШОХОНООР...

САНА. Үбэлэй спортын хаһа дүүрэбэ. Энэ сезондо манай республикын санашад элдэб мүрысөөнүүдтэ хабаадахадаа, ехэ амжалта туйлаа. Тусхайлбал, санын урилдаагаар Сибирь болон Алас-Дурна зүгэй зонын түрүү һуури эзэлхын түлөө Ангарск хотодо үнгэргэгдэһэн мүрысөөндэ хоёр хүбүүднай СССР-эй спортын мастерай норматив дүүргээ. 15 километрэй урилдаанда Буряадай багшанарай институдай студент Андрей Соболев хоёрдохи һуурида гараба. Олег Харитонов энэ зайда эрхим зургаанай тоодо ороһон байха юм. Тиигэжэ тэдэнэр иимэ үндэр нэрэ зэргэдэ хүртэбэ бшуу. Спортын мастер Саян Жамбалов дүрбэдэхи һуурида гараһан байгаа. Эдиршүүлэй дундаһаа Юра Алексеев ехэ ерээдүйтэй санашан боложо ябаһанаа харуулба.

БАРИЛДААН. Дүрэ буляалдалгын барилдаагаар ВЦСПС-эй түрүү һуури эзэлхын түлөө мүрысөөн Гродно хотодо эхилхэнь. Спортын мастернууд: Улаан-Үдын 2-дохи интернат һургуулиин физкультурын багша Владимир Пильчинов, авиационно заводой слесарьнууд Юрий Сандаков, Александр Бардаханов гэгшэд энэ ехэ мүрысөөндэ Буряад ороной нэрэ хүндые хамгаалха юм.

ФУТБОЛ. Үбэлэй түрүү һуури эзэлхын түлөө мүрысөөн хэдэн һарын туршада хоёр бүлэгөөр үнгэргэгдэжэ, хори гаран команда хабаадаһан байгаа. Түгэсхэлэй нааданда илалта туйлаһан ЛВРЗ-гэй спортклубай футболистнууд чемпионой нэрэ зэргэдэ хүртэжэ, дамжуулгын кубогаар шагнагдаа.

Ж. БАТОМУНКОЕВ.

«ПРАВДА БУРЯТИИ»
Мүнөөдэрэй номерто

Үргэн дэлгэр орон соо боложо байгаа үйлэ хэрэгүүд тухай тобшоор хөөрэһэн ТАСС-ай корреспондентнүүдэй тоосоон газетын мүнөөдэрэй номерой нэгэдэхи хуудаһанда барлагдаба.

Буряадай АССР-эй арбан хоёрдохи зарлалай Верховно Соведэй нэгэдэхи сесси тухай Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Указ номерой нэгэдэхи хуудаһанда барлагдаба.

Һаяхан боложо үнгэрһэн КПСС-эй областной комитедэй табадахи пленумэй тоосоое газетэ өөрынгөө хуудаһануудта барлаба. Пленумэй зүблэхэ асуудалнуудаар үгэ хэлэгшэдэй тоосоон газетын мүнөөдэрэй нэгэдэхи, хоёрдохи болон гурбадахи хуудаһануудта сүм барлагданхай.

«Спортлотонуудай» тираж

«45-һаа 6-ень тааха» ба «36-һаа 5-ень тааха» «Спортлотонуудай» 1990 оной мартын 25-да үнгэргэгдэһэн 12-дохи тираж.

«45-һаа 6-ень тааха»: 5 — бүхэ барилдаан, 9 — велоспорт шоссе, 29 — стендовэ буудалга, 30 — хүндэ атлетикэ, 34 — ногоон дээрэ наадагдадаг хоккей, 45 — даам.

«36-һаа 5-ень тааха»: 8 — велоспорт трек, 9 — велоспорт шоссе, 22 — уһа руу һүрэлгэ, 31 — фехтовани, 33 — футбол.

1990 оной 11-дэхи тиражай «36-һаа 5-ень тааха» гэһэн «Спортлотогой» лотерейн 031-дэхи сериин, 946 685 номерой, 325-дахи сериин 984 930 номерой, 155-дахи сериин 143 216 номерой биледүүдтэй хүнүүд США-да болохо һайн һайхан хүсэл эрмэлзэлэй наадануудта ошохо путевконуудта хүртэхэ байна.

(ТАСС).

Сэнхир экран

ЧЕТВЕРГ, 29

НЭГЭДЭХИ ПРОГРАММА

МОСКВА. 7.30—«120 минута». 9.35—Мультфильм. 9.45—«Псковой газар дайда». 10.20—Футболоор нүхэр ёһоной уулзалга. СССР-эй ба Голландиин суглуулагдамал команданууд. 12.05—В. А. Моцарт. 12.25—Хүүгэдтэ зорюулагдаһан дамжуулга. 13.25—Соносхолнууд, мэдээсэлнүүд. 13.30—Время. 14.00—Нэгэ актерой театр. Л. Филатов. «Про Федота-стрельца, удалого молодца». 15.00—Концерт. 17.30—Дагестанай АССР-эй Гүрэнэй дуу, хатарай ансамблиин концерт. 18.10—Баримтата фильм. 18.30—Эрдэм ухаанай һонин. 19.15—«Амар сайн, хүгжэм!» 19.30—Время. 20.00—«16-тай ба тэрээнһээ дээшэ наһатайшуулда». 20.40—«Победитель»—уран һайханай фильм. 22.00—Время. 22.30—Шухала асуудалаар хөөрэлдөөн. 22.40—«Агаарай долгиндо хүгжэм». 00.40—Үйлэ хэрэгүүд ба һанамжанууд. 01.10—Шэнэ һонин.

ХОЁРДОХИ ПРОГРАММА

МОСКВА. 10.00 — Үглөөнэй гимнастика. 10.15, 12.25 — Испан хэлэн. 10.45 — Баримтата фильмүүд: «Маленькая Нина» (Казахфильм), «Игра в бирюльки» (Свердловско киностуди). 11.15 — «Два капитана» — 6 серитэй уран һайханай фильм. 4-дэхи сери. 12.55 — Ритмическэ гимнастика. 13.25 — «Варькина земля» — уран һайханай фильм. 4-дэхи сери. УЛААН-ҮДЭ. 16.55 — «Зүүн Сибирь». 17.05 — Буряадай АССР-эй арадай артистка Ольга Аюровагай зохёохы ажал ябуулгын үдэшэ. 19.05 — Байгал. 19.55 — «Байгалай үмэнэхи газар дээрэ». 20.20 — «Буряад орон». МОСКВА. 21.15 — «Амгалан нойрсогты, багашуул!». 21.30 — СССР-эй Верховно Соведэй сесси дээрэ.

Кино, театрнуудта

Русский театр драмы

Сказание о Федоре, Егорушке, Иванушке-богатыре и Василисе-работнице — в 12, Лолита — в 19-30.

Театр оперы и балета.

К 50-летию Союза композиторов БурАССР. Авторский концерт заслуженного деятеля искусств, лауреата Государственной премии БурАССР, лауреата премии комсомола Бурятии, композитора Анатолия Андреева — в 19-30.

Действителен абонемент № 5.

ДК «Рассвет» (п. авиазавода) — гастроли в СССР — концерт певца из Австрии Бориса Рубашкина — в 20.

«Дружба»

Чучело (2 серии) — в 10, Криминальный квартет, Рок и Фортуна — в 12-20, 15-20, 18-20, 21-10.

«Прогресс»

Красный зал — Криминальный квартет, рок и фортуна — в 9-30, 12-20, 15-20, 18-20, 21-20. Зеленый зал — Данди по прозвищу Крокодил — в 9-40, 15-20, 19-30, Мультфильмы — в 11-40, Крокодил Данди-II в 13-10, 17-20, 21-30.

«Октябрь»

Смех и горе у бела моря — в 9-40, 11-20, Налево от лифта, Кингсайз — в 13, 16-20, 19-40.

НАШ АДРЕС: 670000, УЛАН-УДЭ ул. Каландаришвили, 23.

Телефоны редакции: редактор—2-50-96, приемная—2-54-54, зам. редактора—2-68-08, зам. редактора—2-62-62, отв. секретарь—2-50-52, секретариат—2-66-76; отделы: партийной жизни и пропаганды—2-60-91, 2-56-23; промышленности и строительства—2-61-35, агропромышленный—2-64-36, 2-63-86; советского строительства и быта—2-69-58; культуры и школ—2-60-21, 2-57-63; информации—2-34-05; переводов—2-54-93; писем и селькоров—2-67-81; корректорская—2-33-67; выпускающие—2-35-95; собственные корреспонденты: п. Баргузин—91-1-44, г. Северобайкальск—35-73, п. Хоринск—55-6-99, г. Закаменск—31-61, п. Кырен—91-9-79 п. Агинское—3-40-69. Директор издательства—2-37-32, бухгалтерия—2-33-77, вахта—2-56-62.

Газета выходит 300 раз в год. Объем 2 п. л. Индекс подписки газеты 50901.

Газета отпечатана республиканской типографией Госкомиздата Бурятской АССР. Директор 2-40-45. Н-03393. № 73.